Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

46-йил чиқиши
№ 144 (12.798).
23 июнь 1964 йил
СЕШАНБА
Баҳоси 2 тийин.

«СОВЕТ УЗБЕКИСТОНИ» — ОРГАН ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА КОМПАРТИИ УЗБЕКИСТАНА, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ УЗБЕКСКОЙ ССР

Н. С. ХРУШЧЕВ ДАНИЯДАН ЖЎНАБ КЕТДИ

КОПЕНГАГЕН, 21 июнь. (ТАСС). СССР Министрлар Совети Раиси Н. С. Хрушчевнинг Данияга қилган расмий визити бугун тугади.

«Лангелиние» причали олдида Совет ҳукумати бошлиғини тантанали кузатиб қўйиш маросими бўлди. Дания Бош Министри Е. О. Краг, министрлар, жамоатчилик вакиллари, мухбирлар Н. С. Хрушчев ва унинг ҳамроҳларини кузатиб қўйиш учун келишди. Е. О. Краг ва Н. С. Хрушчев нутқ сўзладилар. СССР ва Дания давлат гимнлари янгради.

Министрлар Совети Раиси Н. С. Хрушчев ва унинг ҳамроҳлари тушган «Башкирия» теплоходи Швеция соҳиллари томон йўл олди.

СОВЕТ—ДАНИЯ ҚЎШМА АХБОРОТИ

КОПЕНГАГЕН, 20 июнь. (ТАСС). Бугун бу ерда Совет—Дания Қўшма ахборотини имзолаш маросими бўлди. Ахборотни Совет томонидан СССР Министрлар Советининг Раиси Н. С. Хрушчев, Дания томонидан — Дания Бош Министри Е. О. Краг имзоладилар. Ахборотда, жумладан, бундай дейилади:

Дания ҳукуматининг таклифига биноан, Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Министрлар Советининг Раиси Н. С. Хрушчев жавоб визити билан Данияга келиб, 1964 йил 16 июндан 21 июнга қадар меҳмон бўлди.

СССР Министрлар Советининг Раиси Н. С. Хрушчев Бош Министр Енс Отто Краг ва Дания ҳукуматининг бошқа аъзолари билан суҳбатлар ўтказди.

Ошкора ва дўстона вазиятда ўтган суҳбатлар вақтида томонлар ҳозирги халқаро вазиятга тааллуқли бир қанча масалаларни, шунингдек Совет Иттифоқи билан Дания ўртасидаги муносабатларга тегишли масалаларни муҳокама қилдилар.

Томонлар мамнуният билан шуни қайд қилдиларки, халқаро муносабатларнинг ривожланишида кейинги вақтларда кескинлик бирмунча юмшаб қолди ва давлатлар ўртасидаги муносабатларни тинч-тотув яшаш принциплари асосида янада яхшилаш имкониятлари бор.

Дания ҳукумати ядро қуролини Дания территориясида жойлаштирмаганлигини ва жойлаштириш ниятида эмаслигини Совет томони ўзининг тушунганлигини изҳор қилди. Бу позиция Европа Шимолида тинчликни мустаҳкамлаш ишига қўшилган жиддий ҳиссадир. Ҳар иккала томон, айниқса Европада ялпи тинчликни мустаҳкамлашга ёрдам берадиган чораларни қидириш йўлидаги ўз ҳаракатларини бўшаштирмасликка маҳкам бел боғлаганликларини таъкидладилар.

Совет Иттифоқи билан Дания ўртасидаги ўзаро муносабатларни кўриб чиқиш вақтида томонлар мамнуният билан шуни қайд қилдиларки, дейилади ахборотда, бу муносабатлар дўстлик ва яхши қўшничилик руҳида, ҳар иккала мамлакат халқларининг манфаатлари йўлида, тинчликни ва халқаро хавфсизликни мустаҳкамлаш манфаатлари йўлида мустаҳкамланиб ва ривожланиб бормоқда.

1964 йилнинг февралида Москвада олиб борилган музокаралар ривожлантирилиб, СССР билан Дания ўртасидаги савдо муносабатлари муҳокама қилинди. Томонлар Совет—Дания савдосини янада яхши йўлдан ривожлантирмоқ учун куч-ғайрат сарфлашни давом эттириш зарур, деган фикрга келишди.

Томонлар мамнуният билан шуни айтдиларки, Совет Иттифоқи билан Дания ўртасидаги маданий ва илмий-техникавий ҳамкорлик 1962 йилнинг сентябрида тузилган маданий ҳамкорлик тўғрисидаги битим асосида яхши ривожланиб бормоқда. Томонлар бундан буён ҳам бундай ҳамкорликни давом эттириш ва ривожлантиришга ўзларининг тайёр эканликларини изҳор қилдилар.

СССР Министрлар Советининг Раиси Н. С. Хрушчев ва унинг ҳамроҳлари Данияда бўлган вақтларида Копенгаген шаҳри билан танишдилар, Копенгаген муниципалитетида меҳмон бўлдилар, парламентни бориб кўрдилар ва унинг раҳбарлари билан суҳбатлашдилар, Совет Иттифоқининг закази билан қурилган «Эртакчи Андерсен» рефрижератор кемасини сувга тушириш маросимида қатнашдилар, бир қанча саноат корхоналарини кўздан кечирдилар, Фюн оролига бориб, у ердаги қишлоқ хўжалик фермасининг иши билан танишдилар. Н. С. Хрушчев «Дания—СССР» жамияти ва студентлар уюшмаси ташкил этган жамоатчилик йиғилишида нутқ сўзлади.

Томонлар шуни қайд қилдиларки, дейилади ахборотнинг охирида, СССР Министрлар Советининг Раиси ва Дания Бош Министрининг бир-бирларининг мамлакатларига қилган сафарлари ва шу сафарлар вақтида улар фикрлашиб олганликлари Совет Иттифоқи билан Дания ўртасидаги дўстона яхши қўшничилик муносабатларини ва ҳамкорликни турли социал тузумдаги давлатларнинг тинч-тотув яшаши принципларини амалга ошириш асосида ва тинчликни мустаҳкамлаш манфаатларини кўзлаб, янада мустаҳкамлашга самарали таъсир ўтказади.

Н. С. ХРУШЧЕВ ШВЕЦИЯГА КЕЛДИ

СТОКГОЛЬМ, 22 июнь. (ТАСС). СССР Министрлар Советининг Раиси Н. С. Хрушчев ва унинг ҳамроҳлари расмий визит билан «Башкирия» теплоходида бугун Стокгольмга келишди.

СОВЕТ—ДАНИЯ ҚЎШМА АХБОРОТИ ИМЗОЛАНДИ

КОПЕНГАГЕН, 20 июнь. (ТАСС). Бугун Дания ҳукуматининг резиденцияси — Кристиансборг саройида Совет—Дания Қўшма ахбороти имзоланди.

Ахборотни Совет ҳукумати номидан СССР Министрлар Советининг Раиси Н. С. Хрушчев ва Дания ҳукумати номидан Бош Министр Е. О. Краг имзоладилар.

СССР БИЛАН ДАНИЯ ЎРТАСИДАГИ МУНОСАБАТЛАРНИ ТИНЧ-ТОТУВ ЯШАШНИНГ ЯХШИ НАМУНАСИГА АЙЛАНТИРАЙЛИК

КОПЕНГАГЕН, 19. (ТАСС махсус мухбирлари). Ҳурматли меҳмон — СССР Министрлар Советининг Раиси Н. С. Хрушчев билан учрашмоқ учун бугун кечқурун Студентлар уюшмаси уйига келган данияликлар «Дания—СССР» жамияти ва Студентлар уюшмасининг йиғилиши бошланмасдан анча илгари катта зални лиқ тўлдирдилар.

Ҳозир бўлганлар Совет ҳукуматининг бошлиғини қизғин кутиб олдилар: Н. С. Хрушчев залга кириб келганида ҳаммалари ўринларидан туриб, СССР Министрлар Советининг Раиси ва унинг ҳамроҳларини гулдурос қарсаклар билан табрикладилар.

Дания ташқи ишлар министри П. Хеккеруп, маориф министри Х. Петерсен, балиқ овлаш министри А. Норманн Н. С. Хрушчев билан бирга йиғилишга келдилар.

Совет Иттифоқи ва Дания байроқлари билан безатилган Студентлар уюшмаси уйига кираверишда меҳмонларни «Дания—СССР» жамиятининг раиси К. Томсен, Студентлар уюшмасининг раиси Ё. Сейденфаден ҳамда шу ташкилотларнинг бошқа раҳбарлари кутиб оладилар. Улар ўз меҳмонларини самимият билан табриклайдилар.

Йиғилиш қатнашчилари томонидан қизғин кутиб олинган Н. С. Хрушчев тўпланганларга қарата катта нутқ сўзлади. У бундай деди:

„Дания—СССР“ жамияти билан студентлар уюшмасининг йиғилишида ўртоқ Н. С. ХРУШЧЕВ нутқи

Муҳтарам жаноб раис!
Муҳтарам жаноб министрлар!
Муҳтарам хонимлар ва жаноблар!
Азиз дўстлар, ўртоқлар!

Бош Министр Краг жанобларининг лутфан таклифига биноан мамлакатингизда визит билан меҳмон бўла туриб, сизларнинг ҳузурингизда нутқ сўзлашга зўр мамнуният билан розилик бердим.

«Дания—СССР» жамияти бугунги учрашувнинг ташкилотчиларидан бири эканлигини қайд қилиш қувончлидир. Бу жамият Совет Иттифоқи билан дўстлик жамиятларининг энг кексаларидан биридир. У, ўз фаолияти йиллари мобайнида мамлакатларимиз ва халқларимиз ўртасидаги дўстлик муносабатларини ривожлантиришга бир талай ҳисса қўшди. Жамият яқинда ўзининг 40 йиллик юбилейини нишонлади. Жамият аъзоларини ана шу шонли воқеа билан чин кўнгилдан табриклашимга, уларнинг фаолияти учун миннатдорчилик билдиришимга, халқлар ўртасида дўстликни мустаҳкамлашдан иборат катта ва олижаноб ишингизда ҳаммаларингизга янги ютуқлар тилашимга рухсат бергайсиз.

Совет Иттифоқи халқи ва ҳукумати турли давлатларнинг мамлакатимиз билан дўстлик алоқалари олиб бораётган жамиятларининг фаолиятини ғоят қадрламоқдалар. Алоқалар кенг ривожланаётган, фан, техника, маданият ғоят тараққий этаётган бизнинг замонамизда қандай сиёсий, социал доираларга мансуб бўлишларидан қатъи назар одамлар бир-бирларини билиб олишга, бир-бирларининг тажрибаси билан ўзларини бойитишга интилаётганликлари табиий бир ҳолдир. «СССР—Дания» жамияти сингари «Дания—СССР» жамияти ҳам Совет Иттифоқи ва Дания халқларининг бир-бирлари билан яхши ниятда таниш бўлмоқлари учун кўп ишлар қилганини биз биламиз. Гарчи мамлакатларимиз ҳар хил социал йўлдан ривожланиб бораётган бўлса ҳам, бу нарса давлат йўли билан ҳам, жамоатчилик йўли билан ҳам муносабатларимизни мустаҳкамлашга халақит бермаяпти. Халқларимиз ўртасида дўстлик ва ўртоқлик руҳини ўрнатишда интеллигенциянинг роли каттадир. Фильмлар, бадиий ва илмий адабиётларни, театр коллективларини бир-бирларига юбориб туриш, шаҳарлар, университетлар, ижодий ва спорт ташкилотлари ўртасидаги дўстона алоқалар — буларнинг ҳаммаси бирга қўшилиб яхши ҳамжиҳатликка олиб келмоқда. Бизнинг халқимиз орасида эса шундай гап борки, одамни қанчалик яхши билиб олсанг, унинг ҳаракатларини, орзуларини ва умидларини шунчалик яхши тушунасан.

Бу йиғилишнинг бошқа бир ташкилотчисини — Студентлар уюшмасини ҳам қайд қилиб ўтмоқчиман. Менга Студентлар ташкилоти Данияда катта ва фойдали иш қилмоқда ҳамда давлат ва жамоат арбоблари билан учрашувлар ва суҳбатлар ўтказиб туришни ўз традицияси деб ҳисобламоқда, дейишди. Кези келганидан фойдаланиб, Совет—Дания дўстлик жамиятидан сизларга салом топшираман. Москва университетининг проректори профессор Вовченко ана шу ташкилотнинг раисидир. Москва университетида 30 мингга яқин киши ўқимоқда, Москвадаги олий ўқув юртларида қарийб 532 минг киши, жами бўлиб Совет Иттифоқида 3 миллион 200 мингдан кўпроқ студент билим олмоқда. Мен Совет Иттифоқи студентлари номидан Дания Студентлар уюшмасига дўстона салом топширмоқчиман.

Барча радио эшитувчилар ва телетомошабинларга, бутун Дания халқига ҳам оташин салом сўзлари билан мурожаат қилишимга ҳамда Дания гражданларига чин кўнгилдан шахсий фаровонлик ва ютуқлар тилашимга рухсат бергайсиз.

Даниялик азиз дўстлар!

Улуғ Ватан уруши даврида совет ҳарбий хизматчиларини қутқариб қолиш вақтида мардлик ва жасорат кўрсатганликлари ҳамда уларга ёрдам берганликлари учун Дания гражданларидан Енсен Торвальдни, Лунд Паулни ва Педерсен Серен Меллерни «Қизил Юлдуз» ордени билан мукофотлаш тўғрисида СССР Олий Совети Президиумининг Фармони бугун совет матбуотида босилиб чиққанини хурсандчилик билан маълум қиламан.

Дания граждани Енсен-Балле Сигвард Альберт ҳам худди ана шундай хизматлари эвазига «Жасурлиги учун» медали билан мукофотланди.

Даниялик дўстларимизни бу олий мукофот билан Совет Иттифоқи ҳукумати ва халқлари номидан ва шахсан ўз номимдан қизғин табриклайман.

Совет кишилари Данияга ва унинг халқига нисбатан қадимдан бери ўз дилларида дўстлик ва ҳурмат туйғуларини сақлаб келмоқдалар. Гарчи Дания нисбатан кичик мамлакат бўлса ҳам, унинг халқи ўз меҳнатсеварлиги ва талантлари билан чинакам буюк халқдир. Дания халқи ҳозиргача жаҳонга кўпгина атоқли ёзувчиларни, олимларни, инженерларни, маданият арбобларини, денгиз тадқиқотчиларини берди.

Ажойиб ёзувчингиз Андерсенни билмаган одам бизнинг мамлакатимизда камдан-кам топилади. Мамлакатимизнинг миллион-миллион кенжатой гражданлари қатори менинг болаларим билан набираларим унинг эртакларини зўр иштиёқ билан ўқиб келдилар ва ўқимоқдалар. Андерсен ҳамма халқларга манзур бўлган чинакам улуғ ёзувчидир, унинг ҳайрли ишларга чорловчи сўзини эса ёш бола ҳам, катта одам ҳам яхши тушунади. Совет ҳокимияти йиллари мобайнида Андерсен асарлари бизнинг мамлакатимизда 41 тилда жами 21 миллион нусхадан кўпроқ тиражда нашр қилинди.

Кеча биз Андерсеннинг уй-музейи билан ғоят қизиқиб танишдик. Дания халқи ўз дилида ўзининг улуғ ёзувчисига нисбатан қандай муҳаббат ва ҳурмат сақлаб келаётганини биз ўша ерда айниқса яхши сездик.

Атоқли пролетар ёзувчингиз Мартин Андерсен-Нексенинг китоблари Совет давлатининг асосчиси Владимир Ильич Лениннинг шахсий кутубхонасига зийнат бўлган эди. Нексенинг «Жаҳонгир Пелле» романи айни В. И. Лениннинг тавсияси билан биринчи марта рус тилига таржима қилинган эди. Таниқли Дания ёзувчиларининг китоблари бизда катта-катта тиражлар билан нашр қилинмоқда.

Биз атоқли физигингиз Нильс Борнинг номини ҳамиша ҳурмат билан эсга оламиз, у бизнинг мамлакатимизга бориб, Москва университетида лекциялар ўқиган эди. Нильс Бор ядро қуролининг вайронгарчилик келтирувчи кучини яхши билган одам эди ва ана шу қуролни тақиқлаш учун, термоядро уруши хавфини тугатиш учун актив курашган эди.

Ажойиб рассомингиз Бидструпнинг суратлари бизнинг мамлакатимизда зўр муваффақият қозонмоқда. Кези келганидан фойдаланиб, уни «Халқлар ўртасида тинчликни мустаҳкамлаш учун» халқаро Ленин мукофотини олишга сазовор бўлганлиги билан қизғин табрикламоқчиман ҳамда унга катта-катта ижодий ютуқлар ва турмушда бахт-саодат тиламоқчиман.

Биз сиз, данияликларни кемасозлик, қишлоқ хўжалиги соҳасидаги зўр усталар сифатида, саноатнинг кўпгина муҳим тармоқларини ривожлантиришга сўнгги йилларда жиддий куч-ғайрат сарфлаган кишилар сифатида танимиз. Данияда бўлган кунларимизда мен ва менинг ҳамроҳларим меҳнатсевар дания халқининг кўпгина муваффақиятлари билан шахсан танишиб чиқдик.

Кеча биз Фюн оролида бўлдик. Оролга борганимиз бизга катта завқ бағишлади. Биз ўзининг юксак даражадаги деҳқончилик маданияти, аъло даражали чорвачилиги билан қадимдан довруқ ёйиб келган мамлакатнинг хўжаликларини кўрдик.

Сизлар шуни яхши тушунасизларки, мен экинларни, чорва молларни кўздан кечириб, ишлаб чиқаришнинг ташкил этилиши ва фермер хўжаликларига илмий жиҳатдан хизмат кўрсатилиши билан танишар эканман, буларнинг ҳаммасини табиий равишда, ўз мамлакатимизда ишнинг қўйилиши билан солиштириб кўрдим. Шуни айтиб қўяйки, сизларда ўрганишга арзигулик ишлар бор, биз эса илм-фанга ғоят иштиёқманд бўлган, халқимизга фойда етказувчи ҳамма нарсани қабул қилиб олишга тайёр турган кишилармиз.

Мамлакатингизнинг тажрибаси ва унинг сермаҳсул чорва моллари навларини яратиш соҳасидаги маҳорати, наслчилик ишини бу иш сифатини йилдан-йилга ошириш имкониятини берадиган қилиб ташкил этганлиги биз учун алоҳида аҳамиятга эгадир, лекин шуни айтиб қўйишим керакки, биз ҳам бу соҳада бир талай ютуқларга эришганмиз. Шу сабабдан биз бу соҳада сизлар билан бажонидил ҳамкорлик қиламиз ҳамда ҳам чорвачилик соҳасида, ҳам ўсимликшунослик соҳасида селекциячилик ишлари тажрибасини ўртоқлашиб борамиз.

Мамлакатларимиз қишлоқ хўжалигининг бошқа тармоқларида ҳам ҳамкорлик қилиш учун ғоят катта имкониятлар бор. Иккала мамлакат халқларининг манфаатларини кўзлаб, бу имкониятлардан тўлиқ фойдаланмоқ керак.

Сизлар турмуш даражасининг юксак бўлишига эришгансиз. Бу сизларнинг катта ютуғингиз, меҳнаткаш халқ зўр бериб ишлаганлигининг ва ўз ҳуқуқлари учун кураш олиб борганлигининг натижасидир.

Экономикамизнинг ривожланиши тўғрисида сизларга кўпгина диққатга сазовор гапларни айтиб беришим мумкин эди. Сизлар биласизларки, Совет Иттифоқи ҳозир саноат маҳсулотларининг ҳажми жиҳатидан жаҳонда иккинчи ўринда турибди. Аммо биз Америка Қўшма Штатларини шахдам қадамлар билан қувиб боряпмиз ва иккала мамлакат ўртасидаги муносабатларни сақлаб қоладиган ва ҳатто яхшилайдиган зайлда у билан мусобақалашишни истаймиз, демоқдамиз. Америка Қўшма Штатлари 80 йилдан кўпроқ вақтдан буён ўзи эгаллаб келаётган биринчи ўринни бизга бўшатиб беришга мажбур бўладиган давр узоқ эмаслигига ишончимиз комил.

Батафсил маълумотлар билан эътиборингизни толиқтириб қўймаслик учун фақат шуни таъкидлаб ўтмоқчиманки, биз ўз социалистик экономикамизни ёлғиз экономиканинг ўзини ўйлаб ривожлантираётганимиз йўқ, балки совет халқининг турмуш даражасини ошириш учун ривожлантиряпмиз. Бу йўлда ҳам биз катта-катта ютуқларга эришдик.

Революциядан аввалги Россияни Ғарбда қашшоқ ва саводсиз мамлакат дер эдилар. Дарҳақиқат, революцияга қадар Россия империясидаги одамларнинг тахминан 80 проценти саводсиз эди. Эндиликда мамлакатимизда ишлаб турган жами аҳолининг ярми тугалланган ўрта ёки олий маълумотга эгадир. Ҳозирги ўқув йилида мамлакатимизда 64 миллиондан кўпроқ киши ўқимоқда. Бунинг маъноси шуки, мамлакатимизда яшовчи етти ёшдан катта бўлган ҳар уч кишининг бири билим олмоқда.

Биз ҳозирги вақтда ҳамма ихтисослар бўйича олимлар билан юқори малакали инженерларнинг бутун бир армиясига эгамиз. Шу сабабдан айни бизнинг мамлакатимиз космосни ўзлаштиришда пионер бўлганлиги табиий бир ҳолдир.

Совет Иттифоқида ишсизлик йўқ, буни эса биз меҳнаткашлар курашиб қўлга киритган энг муҳим социал ғалабалардан бири деб ҳисоблаймиз. Хотин-қизлар эркаклар билан теппа-тенг қилган меҳнатига теппа-тенг ҳақ олмоқда.

Биз меҳнаткашларнинг уй-жой шароитини яхшилашга катта эътибор беряпмиз. Шу факт биздаги уй-жой қурилишининг миқёсларидан яққол далолат бериб турибдики, Америка Қўшма Штатлари, Англия, Франция ва Италия бирга қўшилиб, қанча квартира қураётган бўлса бизнинг бир ўзимиз қарийб ана шунча квартира қуряпмиз. Сўнгги ўн йилда 108 миллион киши, яъни Совет Иттифоқи аҳолисининг қарийб ярми янги уйларга кўчиб кирди ва ўзининг уй-жой шароитларини яхшилаб олди.

Совет кишиларининг фаровонлиги қандай ошиб бораётганлигини кўрсатиш учун кўпгина диққатга сазовор мисолларни келтириш мумкин эди. Бизда етти ва олти соатли иш куни белгилаб қўйилганлиги, аҳолига бепул медицина хизмати кўрсатилаётганлиги билан биз фахрланамиз. Ўтган йили 7 миллиондан кўпроқ меҳнаткаш санаторийларда, дам олиш уйларида ва пансионатларда даволанди ва дам олди. 26 миллион меҳнаткаш бутунлай ёки қисман давлат, касаба союз маблағлари ва маҳаллий бюджет маблағлари ҳисобидан ўз отпускасини туристик саёҳатларда, туристик базаларда ўтказди. Мактаблардаги ёзги каникул даврида беш миллиондан кўпроқ ўқувчи касаба союзлари ва давлат ҳисобидан болалар лагерларида, ўрмон мактабларида дам олади. Маълумки, одамнинг ўртача умри фаровонлик қанчалик ошганлигини кўрсатувчи яққол далилдир. Бизнинг мамлакатимизда бу соҳада аҳвол мана шундай. 1926—1927 йилларда бизда ўртача умр 44 ёш бўлган эди, 1960—1961 йилларда эса 70 ёш бўлди. Менинг етмиш ёшим нишонланаётган пайтда, мендан атиги бир ёш кичик бўлган ўртоғим Анастас Микоян ҳазиллашиб, энди биз ўзимизни ўрта ёшли кишилар деб ҳисоблашимиз мумкин, деди.

Мен Совет Иттифоқининг ютуқлари тўғрисида сизларга қисқача гапириб бердим ва мамлакатимиз ҳаётидан баъзи мисолларни келтириб ўтдим. Бу ютуқлар бутун дунёга маълум, шу сабабдан сизлар мени ўз ҳузурингизга коммунистик пропаганда юргизиш учун келибди, деб ҳисобламайсизлар деган фикрдаман. Бизнинг Совет давлатимизни улуғ Ленин тузганлиги, у бизнинг Коммунистик партиямизга йўлбошчилик қилганлиги ҳаммага маълум. Ҳозир ҳам бизнинг халқимиз ленинчи Коммунистик партия раҳбарлигида яшамоқда ва меҳнат қилмоқда, ўз Ватанининг экономикаси ва маданиятини ривожлантирмоқда.

Октябрь социалистик революциясига қадар Россия иқтисодий жиҳатдан қолоқ, саводсиз мамлакат бўлганлигини бояйтиб ўтдим, ўша вақтда уни чипта ковуш кийган кишилар ўлкаси дер эдилар. Ленин бир авлоднинг умрича ҳам келмайдиган қисқа вақт ичида у ғоят илдамлаб кетди ҳамда саноат маҳсулоти ишлаб чиқариш жиҳатидан жаҳонда иккинчи ўринни эгаллаб олди. Биз бу ютуқлар билан фахрланамиз, бундай ютуқларга эришганимизга сабаб шуки, мамлакатимизда социалистик система мавжуд бўлиб, халқимиз марксча-ленинча таълимотга амал қилмоқда, деймиз.

Сизларнинг мамлакатингизда жамият капиталистик принципларга асосланган бўлиб, ҳокимият тепасида социал-демократик ҳукумат туради. Биз эса коммунистик жамият қуряпмиз, бинобарин, бизнинг ҳукуматимиз марксча-ленинча позицияларда турган кишилардан иборатдир. Лекин бу нарса дўст бўлиб тинчликда яшашимизга, тинч мусобақада қатнашишимизга халақит бермаслиги керак, тинч мусобақа жараёнида ҳар қайси томон у ёки бу ижтимоий-сиёсий системанинг афзалликларини халқлар назарида конкрет нарсалар ва ишлар билан намойиш қилишга интилади.

Мен Совет Иттифоқининг ютуқлари ҳақида гапирар эканман, Совет Иттифоқи ўз маданиятини ривожлантирмоқ, халқ фаровонлигини оширмоқ учун тинчликдан манфаатдордир, деган фикрни уқтириб ўтмоқчиман. Бу масалада биз бошқа мамлакатларнинг халқлари билан ҳам, шунингдек Дания халқи билан ҳам бирдаммиз.

Совет Иттифоқи бошқа мамлакатларнинг ички ишларига аралашмоқчи эмас. Бу иш бутун дунёқарашимизнинг руҳига хилофдир. Биз ўз фикримизни ошкора ва виждонан айтяпмиз, социал тузуми ҳар хил бўлган давлатларни тинч-тотув яшашга даъват этяпмиз. Биз халқларни ўз куч-ғайратларингизни жаҳон термоядро урушининг олдини олишга, ер юзида тинчликни мустаҳкамлашга сарфлангиз, деб даъват қилиб келдик ва даъват қилаверамиз.

Улуғ ватандошингиз Андерсен айтганидек, уруш одамнинг қонини сўрадиган ва шаҳарларни култепага айлантирадиган жирканч рўдаподир. Шу сабабдан уруш натижасида бойлик орттиришни ўйлаган кишигина сўнгги вақтларда халқаро вазиятда юз берган ўзгаришлардан хурсанд бўлмаслиги мумкин.

Сизлар биласизларки, сўнгги икки-уч йил ичида инсоният Кариб танглиги вақтидаги кескин кунлардан тортиб, ядро синовларини қисман тақиқлаш тўғрисидаги Москва Шартномасини имзолашгача, бошқа маълум битимларни тузишгача оғир бўлса ҳам, аммо умидбахш йўлни босиб ўтди, ана шу шартнома ва битимларнинг ҳаммаси бирга қўшилиб халқаро иқлим муайян даражада илий бошлаганлигидан дарак берди.

Биз бу тадбирларга ортиқча баҳо бермоқчи эмасмиз, агар шу тадбирлар бутун дунёда мустаҳкам тинчлик барпо этишда қўйилган дастлабки қадам бўлса, тарихий аҳамият касб этиши мумкин.

Ҳозирги вақтда инсониятнинг жаҳон ракета-ядро урушининг олдини олиш, ер юзида тинчлик ва хавфсизликни таъминлашдан кўра муҳимроқ вазифаси йўқ. Қаттиқ халқаро контроль остида ёппасига ва батамом қуролсизлангач, бунга эришиш мумкин. Шу масалада бир битимга келинса, бунинг натижасида уруш хавфи абадий тугатилган, ҳарбий мақсадларга ишлатилаётган ғоят катта маблағларни тинч яратувчилик эҳтиёжларига сарфлаш имконияти туғилган бўлур эди. Биз ёппасига ва батамом қуролсизланиш тўғрисида тезроқ бир битимга келишнинг қатъий тарафдори бўлиб майдонга чиқар эканмиз, қуролсизланиш проблемаси бир ёқли бўлмагунча, қўл қовуштириб ўтириш керак деб, асло ҳисобламаймиз. Бунинг аксича, биз ўзимизни ёппасига ва батамом қуролсизланишга яқинлаштирадиган ҳамма тадбирларнинг амалга оширилишига ҳаракат қиляпмиз.

Совет Иттифоқи халқаро муносабатлардаги кескинликни сусайтириш ҳамда давлатлар ўртасида ишончни мустаҳкамлаш соҳасида бемалол амалга оширса бўладиган қатор-қатор таклифларни ўртага қўйди. Бизнинг ҳукуматимиз ҳарбий блокларни тугатишни, ер шарининг турли районларида атомсиз зоналар вужудга келтиришни, ҳар қандай ядро синовларини тўхтатишни, ядро қуролининг бундан буён тарқалишига йўл қўймасликни, шу қуролни тақиқлаб қўйишни ва унинг запасларини йўқ қилиб ташлашни, ҳарбий бюджетларни ва қуролли кучларни қисқартиришни, чет эл қўшинларини бошқаларнинг территорияларидан олиб чиқиб кетишни, қўққисдан бўладиган ҳужумнинг олдини олмоқ учун ўзаро контроль постлари белгилаб қўйишни, территория низоларини уруш йўли билан эмас, балки музокаралар йўли билан бартараф қилиш тўғрисида шартнома тузишни таклиф қилмоқда.

Европада тинчликни таъминлаш аввалгидек энг муҳим проблемалардан биридир. Шундай бир оддий, элементар ҳақиқатни равшан ва яққол тушуниб олиш керакки, иккинчи жаҳон урушининг қолдиқлари тугатилмагунча, яъни реал равишда мавжуд бўлган иккала герман давлати билан сулҳ шартномаси имзоланмагунча қуролланиш пойгасининг кучайишига ёрдам берадиган фалокат манбаи, хатарли тугун Европа марказида сақланиб тураверади, иккала томонга қарашли қуролли кучларнинг бир-бирига қарама-қарши туриши сақланиб қолаверади. Худди шу сабабдан ҳам сулҳ шартномасини иложи борича тезроқ имзолаб, иккала герман давлатининг мавжудлик фактини тан олиш зарур.

Афсуски, баъзи бировлар Германия проблемасини ҳал қилишга ва Европа марказида тинчликни мустаҳкамлашга олиб борадиган йўлларни қидириш ўрнига шу райондаги аҳволни тағин ҳам кўпроқ кескинлаштирмоқчилар. Реваншчилик ва милитаризм кучлари тобора кўпроқ бош кўтариб келаётган Германия Федератив Республикасининг иштироки билан «кўп томонли» ядро кучларининг барпо этилаётганлиги халқаро кескинликни юмшатишга асло мувофиқ эмаслиги ва герман проблемасини ҳал қилишга заррача ёрдам бермаслиги ҳеч кимга сир бўлиши мумкин эмас-ку, ахир.

Мен бу гапларни сира ҳам сизларни Ғарбий Германия билан жанжаллаштириб қўйиш мақсадида айтаётганим йўқ. Тамомила масъулият билан шуни айта оламанки, Совет ҳукумати ва, менга маълум бўлишича, Германия Демократик Республикасининг ҳукумати Германия Федератив Республикаси билан муносабатларни ғоят кенг кўламда ривожлантиришга тайёрдирлар. Аммо биз қурол-яроғларнинг, айниқса ядро қуролларининг Европа марказида бундан буён ҳам тўпланаверишига қатъиян қаршимиз.

Бинобарин, биз айни шунинг учун ҳам бу нарсага қарши чиқмоқдамизки, Совет Иттифоқи фақат бир авлоднинг умри мобайнида вайронгарчилик келтирувчи урушларнинг ҳамма даҳшатларини икки марта ўз бошида синаб кўрди, иккинчи жаҳон уруши даврида эса сизнинг мамлакатингиз халқи ҳам фашистлар оккупациясининг азоб-уқубатларини ўз бошидан кечирди.

(Охири иккинчи бетда)

«СТОКГОЛЬМС-ТИДНИНГЕН» ГАЗЕТАСИНИНГ ГАЗЕТХОНЛАРИГА

Газетангизнинг илтимосига бажонидил жавоб бериб, Швеция халқига дўстона табрикларни ва энг яхши истакларни йўллашни истайман. Швеция ҳукуматининг таклифига биноан эртага сизларнинг мамлакатингизга етиб боргач, мен ва ҳамроҳларим швед халқининг турмуши билан, унинг тинч меҳнатдаги муваффақиятлари билан ҳузур қилиб танишамиз. Бош министр Эрландер ва бошқа давлат арбоблари билан ўртамизда бўладиган фикрлашувлар мамлакатларимиз ўртасидаги мавжуд яхши қўшничилик муносабатларини тағин ҳам кўпроқ мустаҳкамлашга имкон беради, бу эса тинчлик ва халқаро хавфсизлик манфаатларига ҳеч шубҳасиз хизмат қилади, деб ўйлайман.

Н. ХРУШЧЕВ.

1934 йил 21 июнь,
«Башкирия» теплоходи.

СССР БИЛАН ДАНИЯ ЎРТАСИДАГИ МУНОСАБАТЛАРНИ ТИНЧ-ТОТУВ ЯШАШНИНГ ЯХШИ НАМУНАСИГА АЙЛАНТИРАЙЛИК

(Давоми. Боши биринчи бетда)

Мамлакатингизга келган кунимизоқ Миннелунен қабристонини зиёрат қилиб, у ерга гулчамбар қўйдик. Қаршилик кўрсатиш курашчилари бўлган даниялик кўпгина ватанпарварлар ана шу қабристонга дафн этилган экан. Илтифотимизнинг ана шу кичкинагина бир рамзига даниялик қаршилик кўрсатиш ҳаракатининг қатнашчилари немис-фашист босқинчиларга қарши умумий курашимизга қўшган шонли ҳиссани эътироф этганлигимиз белгиси, деб қарашингларни сўраймиз.

Бутун инсониятни ҳаяжонлантириб турган низоли халқаро масалаларни ҳал қилиш даставвал улуғ давлатларга боғлиқдир, деган гапларни баъзан эшитишга тўғри келади. Лекин мен шу фикрга қуйидаги, ўйлашимча, муҳим мулоҳазани ҳам қўшиб қўйишни истар эдим. Кичик ёки унча катта бўлмаган мамлакатларнинг халқлари ҳозирги халқаро аҳволнинг энг муҳим проблемаларини ҳал қилишдан бир чеккада тура олмайдилар ва турмасликлари керак. Бунинг устига, беистисно, ҳамма кичик ва катта давлатларнинг активлиги билангина, ҳамма халқларнинг, яхши ниятли ҳамма кишиларнинг активлиги билангина халқаро кескинликни чинакам юмшатишга, ер юзида мустаҳкам тинчлик ўрнатишга муваффақ бўлиш мумкин.

Эҳтимол, баъзиларингиз уруш ва тинчлик масалалари тўғрисида, Европа хавфсизлиги масалалари устида гап очилдими, Хрушчев хойнаҳой, НАТО масаласини ҳам тилга олмасдан ўтмайди, деб ўйлаётгандирсизлар. Кимки шундай деб ўйлаган бўлса, адашмабди. Албатта, НАТОни тилга олмасдан ўтиб бўлмайди. Шу билан бирга мен сизларнинг мамлакатингиз НАТОдан чиқсин деб асло талаб қилмоқчи эмасман, ҳолбуки, эътироф этишим керакки, бизнинг фикримизча, сизларнинг мамлакатингиз шундай қилганида тинчликни таъминлаш ишига фойдали ҳисса қўшган бўлур эди. Биз, коммунистлар реалистик фикр юритадиган одамлармиз, сизларнинг мамлакатингиз бир қанча ҳолатларнинг тақозоси билан НАТОга кириб қолганини яхши тушунамиз. Шунга имонимиз комилки, эртами-кеч мамлакатлар ҳарбий блокларнинг бўлиш-бўлмаслиги тўғрисидаги масалани соғлом фикр билан тушунадиган бўлиб қоладилар ва бундай блокларга барҳам берадилар. Ана шунда у ёки бу мамлакатнинг бундай блокларда иштирок этишига тааллуқли масала ўз-ўзидан ҳал бўлиб кетади.

Аммо биз реалистлармиз ва бундай ташкилотларнинг мавжудлиги билан ҳисоблашишга мажбурмиз. Лекин биз ҳозирги шароитда ҳам уруш хавфини камайтириш учун йўллар топишни истаймиз. Жумладан, биз НАТО қатнашчилари билан Варшава Шартномаси мамлакатлари ҳужум қилмаслик тўғрисида пакт имзоласинлар, деб таклиф қиляпмиз. НАТО ва Варшава Шартномаси мамлакатларининг ҳукумат бошлиқлари ёхуд ташқи ишлар министрлари музокаралар олиб бориладиган думалоқ стол атрофига ўтириб, битим имзолашни ўйлаб кўрсалар бўлмасмикин?

Албатта, Европанинг шимолидаги вазият сизларни ҳам, бизларни ҳам қизиқтирмаслиги мумкин эмас. Биз шунга ғоят аминмизки, СССР билан Финляндия ўртасида дўстона муносабатлар ўрнатилганлиги ер шарининг ана шу районида тинчликни таъминлашнинг муҳим омилидир. Мамлакатларимиз ўртасидаги муносабатларни ўзаро ишонч негизига қуриб олмоқ учун сўнгги ўн беш йил ичида бизларнинг ҳам, финларнинг ҳам обдон ишлашимизга тўғри келди. Биз Швеция ўтказиб келаётган бетарафлик сиёсатини ҳам ғоят қадрлаймиз.

Ўзларингиз биласизларки, Бош Министр Краг жаноблари Москвада бўлган вақтда Совет томони Дания ҳукумати Дания территориясига ядро қуроли жойлаштирмаганлигини ва жойлаштириш ниятида эмаслигини тушуниб турганлигини баён қилди. Норвегия ҳукумати ҳам худди шундай позицияда турибди. Совет Иттифоқида Дания ва Норвегия ҳукуматларининг Дания ва Норвегияда чет эл қўшинларини жойлаштирмаслик хусусида тутган позицияларини, улар НАТОнинг кўп томонли ядро кучларида қатнашмаётганлигини ҳам қадрламоқдалар. Бундай позиция, ҳеч шубҳасиз, бу районда вазиятни стабиллаштиришга ёрдам бермоқда ҳамда барча тинчликсевар халқлар томонидан маъқуллаб кутиб олинмоқда.

Шу муносабат билан Марказий ва Шимолий Европа ҳамда Болтиқ денгизи районида тинчликни, ҳамжиҳатликни ҳамда ишончни мустаҳкамлаш юзасидан сўнгги йилларда бир қанча таклифлар майдонга ташланганини зўр мамнуният ҳисси билан таъкидлаб ўтмоқчиман. Бу таклифларнинг асосий ғояси Европада, Европанинг шимолида ва бутун дунёда тинчликни сақлаб қолиш ва мустаҳкамлаш тўғрисидаги ғамхўрликдир.

Масалан, Финляндия Республикасининг президенти Кекконен Европанинг шимолини атомсиз зона деб эълон қилишни таклиф этди, жаноб Унден эса Швеция ташқи ишлар министри бўлиб турган вақтида «ядросиз давлатлар клуби» барпо этиш планини илгари сурди. Польша Халқ Республикасининг ҳукумати Европа марказида атомсиз зона барпо этишни, Марказий Европада ядро қуролларини ҳаракатсиз қолдиришни ёқлаб чиқди.

Бу таклифлар ва планларнинг ҳаммаси Совет Иттифоқи халқлари учун азиз ва тушунарлидир. Бу таклифларнинг ҳаммаси ҳам сизларнинг мамлакатингизда ёппасига қувватлаб кутиб олинмаётганини биламан. Лекин ўйлайманки, ана шу таклифларга ижобий муносабатда бўлаётганимизни ва шу таклифларни рўёбга чиқаришга актив ёрдамлашиш иштиёқида эканлигимизни рўй-рост ва очиқ айтмасак, ўз бурчимизни адо этмаган бўлур эдик.

Ҳозир шу гапни такрорлаб айтиб қўймоқчиманки, Совет ҳукумати ядросиз зоналарнинг статусига риоя қилиш тўғрисида ўз зиммасига мажбурият олишга тайёрдир, лекин шарт шуки, ана шундай зоналар барпо этиш тўғрисида давлатлар бир битимга келишлари ва бошқа ядро давлатлари ҳам ўз зиммаларига ана шундай мажбурият олишга тайёр туришлари керак.

Ер юзида одамларга тинчликни таъминлаб бермоқ учун, Европа шимолида тинчлик ва осойишталикни таъминлаб қўймоқ учун Совет Иттифоқи бундан буён ҳам бутун куч-ғайратини сарфлайверади, деб сизларни ишонтирмоқчиман.

Биз бу ерга халқларимиз бахт-саодати йўлида Совет Иттифоқи билан Дания ўртасида муносабатларни ривожлантириш ҳақидаги сидқидил истак билан келдик.

Ёш Советлар Республикаси билан Дания ўртасида дипломатик муносабатлар ўрнатилиб, мамлакатларимиз ўзаро манфаатли савдо-сотиқ ва давлатлараро бошқа алоқаларни ривожлантириш йўлига тушиб олган кунга кеча 40 йил тўлди. Шу муносабат билан Совет ҳукуматининг Даниядан уруғлик сотиб олиш ҳамда торфчилик иши билан шуғулланадиган совет мутахассисларини сизларнинг ҳузурингизга юбориш тўғрисидаги декретини социалистик давлатимизнинг асосчиси В. И. Ленин имзолаганлигини эслатиб ўтиш диққатга сазовордир.

Ўтган қирқ йил мобайнида Совет—Дания муносабатлари умуман юксалиш йўлидан ривожланиб келди. Бу, сўнгги йилларда айниқса кўзга ташланмоқда.

Мамлакатларимиз ўртасидаги ўзаро савдо-сотиқнинг муттасил кенгайиб бораётганлигини мамнуният билан таъкидламоқчиман. Маданий ва илмий-техника алоқалари, мамлакатларимизнинг жамоат ташкилотлари ўртасидаги алоқалар актив амалга оширилмоқда. Мамлакатларимиз ўртасидаги муносабатларнинг бундай ривожланиши бизларни қувонтирмаслиги мумкин эмас.

Даниянинг раҳбар давлат арбоблари билан бизнинг ўртамиздаги фикрлашув шуни кўрсатдики, мамлакатларимиз ўртасидаги муносабатларни янада ривожлантириш учун имкониятларимиз бор. Совет Иттифоқи билан Дания ўртасидаги муносабатларни социал тузуми турлича бўлган икки давлат тинч-тотув яшашнинг яхши намунасига айлантирмоқ учун ҳамма шарт-шароитларга эгамиз.

Совет Иттифоқи ҳукумати ва халқлари бу муносабатлар халқларимиз манфаатлари йўлида муваффақият билан ривожлана бериши учун бундан буён ҳам ҳамма чораларни кўрадилар.

Илтифотингиз учун ташаккур.

* * *

Совет ҳукумати бошлиғининг нутқи зўр эътибор билан тингланди ва гулдурос қарсаклар билан бир неча марта бўлиниб турди. Н. С. Хрушчев нутқини тамомлагач, ҳозир бўлганларнинг саволларига жавоб берди. Охирги саволга жавоб бериб бўлгач, Никита Сергеевич минбардан тушади. Ҳамма ўрнидан туриб, уни гулдурос қарсаклар билан кузатиб қўяди.

«Дания—СССР» жамиятининг раиси К. Томсен мана шу йиғилишда қатнашганлиги учун Н. С. Хрушчевга жамиятнинг ҳамма аъзолари ва шу залда ҳозир бўлган ҳамма кишилар номидан қизғин миннатдорчилик билдиради. У айтадики, Совет ҳукумати бошлиғининг Данияга қилган сафари данияликларда Совет Иттифоқига нисбатан ғоят катта қизиқиш туғдирди ва Советларга қарши пропаганда олиб борувчиларни мушкул аҳволга солиб қўйди.

Йиғилиш тугади. Бу, дўстларнинг самимий учрашуви бўлди. Н. С. Хрушчевнинг нутқи радио ва телевидение орқали, шунингдек «Евровидение» системаси орқали эшиттирилди.

„Дания—СССР“ жамияти ва студентлар бирлашмаси йиғилиши қатнашчиларининг саволларига

Н. С. ХРУШЧЕВНИНГ ЖАВОБЛАРИ

КОПЕНГАГЕН, 20 июнь. (**ТАСС махсус мухбири**). Н. С. Хрушчев 1964 йил 19 июнда Копенгагенда «Дания—СССР» жамияти ва студентлар бирлашмаси йиғилишида нутқ сўзлади. Жамоатчиликнинг залда тўпланган вакиллари нутқ тамом бўлганидан кейин Совет ҳукуматининг бошлиғига бир қанча саволлар беришди.

Йиғилиш қатнашчиларининг саволлари ва Н. С. Хрушчевнинг жавоблари қуйида келтирилади.

Савол: Франция, Англия ва Скандинавия социал-демократларининг раҳбарлари билан сўнгги вақтларда суҳбатлар ўтказганингиздан кейин Сиз халқаро ишчилар ҳаракатида социал-демократлар билан коммунистлар ўртасида бирлик ўрнатиш имкониятига қандай баҳо берасиз?

Н. С. Хрушчев: Қисқа қилиб айтганда, масалан, тинчлик учун кураш масалаларида социал-демократлар билан коммунистлар ўртасида ҳамкорлик қилиш фойдали бўлади, дейишим мумкин. Тинчлик учун курашда коммунистларнинг, социал-демократларнинг, барча холисният кишиларнинг куч-ғайратларини бирлаштирмоқ керак. Бизнинг партиямиз ишчилар синфининг ҳамма отрядлари ва ташкилотларининг ҳаракатларида бирлик бўлишини ёқлаб чиқмоқда. Бундай бирлик меҳнаткашларнинг ўзларининг ҳаётий ҳуқуқлари учун, социал тараққиёт учун олиб бораётган курашида жуда катта роль ўйнайди.

Савол: Яқин вақт ичида юқори доирада конференция чақириш истиқболлари қандай?

Н. С. Хрушчев индамай елкасини қисиб қўяди. (**Залда шодиёна жонланиш**).

А. А. Громико: таржимага ҳожат йўқ. (**Залда шодиёна жонланиш**).

Н. С. Хрушчев: Бошқа мамлакатлар ҳукуматларининг бошлиқлари учун бир ўзим гапира олмайман. Бундай гапириш дадиллик бўлур эди. Шу сабабли, жавоб беришда қийналаётганлигимни ўзларингиз тушунасиз. Мен ўз номимдан, Совет ҳукумати номидан фақат шуни айтишни истар эдимки, биз бундай учрашувлар фойдали бўлади, деб ҳисоблаймиз. (**Қарсаклар**).

Савол: Данияни атомсиз ва бетараф зона деб эълон қилиш масаласи Дания халқи орасида қизғин муҳокама қилинмоқда. Совет Иттифоқи бундай тинчлик зонасига нисбатан қандай гарантиялар бериши мумкин?

Н. С. Хрушчев: Термоядро қуролидан тозалашни қандай территориядан бўлса ҳам, қандай қилиб бўлса ҳам бошлаш кераклигига жуда тарафдормиз. Баъзи мамлакатларнинг сиёсий арбоблари ўзларида шундай истак борлигини айтдилар. Буни мен оқилона иш деб ҳисоблайман.

Ўзини ядросиз давлат деб эълон қилган ва ҳамма мамлакатлар томонидан ядросиз давлат деб эътироф қилинган мамлакат шундай афзалликка эга бўладики, уруш бошланиб кетган тақдирда унинг территорияси устига ядро бомбалари тушмайди. Буни кичкина афзаллик эмас деб ўйлайман. (**Залда жонланиш**).

Шундай бир мисолни тасаввур қилиб кўринг. Ядро қуроли — «Поларис» ракеталари ўрнатилган Американинг сув ости кемалари Англия ҳарбий-денгиз базаларига жойлашиб олганлиги бутун дунёга маълум. Бу нарса нималарга олиб келиши мумкин? «Поларис» ракеталари Совет Иттифоқига қарши қаратиб қўйилган. Шу ракеталар ўрнатилган сув ости кемалари қаерда турганлигини ўрганаётганлигимиз табиийдир. Шуни айтишим керакки, улар қаерда турганлиги тўғрисида, эҳтимолки, биз ҳатто баъзи бир нарсаларни биламиз. (**Залда шодиёна жонланиш. Қарсаклар**).

Дунёда деярли сир қолмаганлиги ўзларингизга маълум деб ўйлайман, жаноблар. Ҳатто энг маҳфий сирларни кимдан яширмоқчи бўлсалар, кўпинча бу сирлар ўшаларнинг ўзига аён бўлиб қолади. (**Шодиёна жонланиш, қарсаклар**).

Мени тўғри тушунишларингизни илтимос қиламан: мен Англияни қўрқитмоқчи эмасман. Модомики, бизга қарши қаратилган америка ракеталарини Англия қабул қилган экан, уруш бошланиб қолган тақдирда «Поларис» ракеталари ўрнатилган сув ости кемаларининг базаларига дарҳол зарба уриб, уларни сафдан чиқармоқ учун биз ҳам ядро қуроли ўрнатилган ўз ракеталаримизнинг тегишли миқдорини белгилаб қўйдик, албатта. Бунинг нималигини ўзларингиз тасаввур қила олсаларингиз керак.

Ядро қуролига эга бўлишдан воз кечаётган, шундай қурол жойлаштириладиган базалар қурмоқ учун ўз территориясини беришдан бош тортаётган ва ўзини ядросиз мамлакат деб эълон қилаётган мамлакатларни бошқа давлатлар ҳарбий конфликт бошланган тақдирда ядро урушида қатнашмаётган мамлакатлар деб танишлари лозим. Совет Иттифоқи бажонидил шундай ваъда берган бўлур эди ва шу хилдаги мажбуриятни бошқа давлатлар ўз зиммаларига олсалар. Совет Иттифоқи ҳам ўзининг мажбуриятига қаттиқ амал қилган бўлур эди. (**Қарсаклар**).

Савол: Совет Иттифоқи Европа шимолидаги ўз территориясини атомсиз зонага киритишга тайёрми?

Н. С. Хрушчев: Биз мамлакатимиз территориясининг фақат шимолий қисминигина эмас, ҳаттоки Совет Иттифоқининг бутун территориясини ҳам ядросиз зонага киритишга тайёрмиз. Аммо бунинг учун ядро қуролига эга бўлган бошқа мамлакатлар ҳам худди шундай қилишлари шарт, албатта. (**Гулдурос қарсаклар**).

Савол: Сиз идеологик тотув яшаш деб нимани тушунасиз ва бундай тотув яшаш қачон бўлиши мумкин?

Н. С. Хрушчев: Савол равшан-у, лекин енгил эмас. Ҳамма одамларда, ҳамма халқларда ягона идеология бўладиган вақт келишига имоним комил. Ана ўшанда тинчлик ва меҳнат ҳукмрон бўлади. Эксплуататорлар ва эксплуатация қилинувчилар йўқ бўлиб кетганидан кейин, бир-бирига қарама-қарши синфлар қолмаганидан кейин шундай вақт келади. Ана ўшанда бир-бирига қарама-қарши бўлиб турган идеологиялар қолмайди ва ҳамма одамлар бир-бирига дўст ва қардош бўлиб қолади, ҳамма бир-бири билан дўст бўлиб, тинчликда яшашга интиладиган бўлиб қолади. Бундай вақт етиб келади. У қачон келади? Ер юзида коммунизм тантана қилганидан кейин шундай бўлади! (**Қарсаклар**).

Ҳозирги вақтда нима учун идеология кураши бораётганлигини тушунтириб ўтмоқчиман. Модомики, бир-бирига қарама-қарши синфлардан иборат жамият мавжуд экан, ҳар бир синфнинг ўз идеологияси бўлади, у ўз идеологиясини ҳимоя қила беради, жамиятда ўз идеологиясини ҳукмрон қилишга интила беради. Бир синфнинг идеологияси иккинчи синфнинг идеологияси билан курашади. Бирор идеология ўз ихтиёри билан ўз позициясини топшириб қўйиши, ўзига қарама-қарши бўлган бошқа синфнинг идеологияси билан курашишни тўхтатиши мумкинми, ахир? Йўқ. Агар, масалан, буржуа идеологияси коммунистик идеологияга қарши курашдан воз кечганида эди, биз буни энг оқилона иш деб ҳисоблаган ва бундай қарорни табриклаган бўлур эдик. (**Залда жонланиш. Қарсаклар**). Ана ўшанда ягона идеология, ҳамма меҳнаткашларнинг манфаатларини ифодалаётган, ҳамма одамларнинг ҳуқуқи баб-бараварлигини эътироф қилаётган энг адолатли идеология, коммунистик идеология майдонда қолган бўлур эди. Коммунизмдан кўра яхшироқ, ундан кўра адолатлироқ нарса бўлиши мумкинми!

Лекин буни ҳозирча ҳамма ҳам тушунаётгани йўқ. Кескин идеологик кураш бораётир, адолатли ва энг прогрессив коммунистик идеологияни халқлар тушуниб олгунча ва коммунистик идеология ҳамма кишиларнинг ягона идеологияси бўлиб қолгунча бу кураш давом эта беради. Эртаги куннинг келишига амин бўлганим каби, бунга ҳам аминман—коммунистик идеологиянинг ҳукмрон бўлиб қолиши муқаррар! Шу сабабли, адолатли идеологияга, коммунистик идеологияга қаршилик кўрсатмангиз, балки унга қўшилингиз, у билан бирлашингиз, ана шунда мен айтган замон тезроқ келади. (**Залда жонланиш. Қарсаклар**).

Савол: Куба танглиги бартараф қилинганлиги Совет Иттифоқи Кубанинг гарчи сиёсий маънода бўлмаса ҳам, ҳар ҳолда ҳарбий маънода, Қўшма Штатларнинг манфаатлари доирасига тааллуқли эканлигини эътироф этганлигини ифодалайдими?

Н. С. Хрушчев: Йўқ. Қатъиян йўқ! Шуни айтишим керакки, мамлакатларни таъсир доирасига бўлиш империализм сиёсатидир. Энг ашаддий мустамлакачилик сиёсатидир. Бундай сиёсатга биз қатъиян қаршимиз. Хоҳ кичик, хоҳ катта—ҳамма мамлакатлар тинчлик неъматларидан баҳраманд бўлишлари лозим. Ҳамма мамлакатлар, — катта мамлакатлар ҳам, кичик мамлакатлар ҳам,—ҳамма мамлакатлар ҳурматланиши ва суверенитетлик ҳуқуқларидан фойдаланиши лозим. Куба кичкина мамлакат, шу сабабли у ўзининг географик мавқеи жиҳатидан Америка Қўшма Штатларининг таъсир доирасига тааллуқли бўлиши лозим, деган тарзда фикр юритиладиган бўлса, у ҳолда бизнинг қўшниларимизга нисбатан қандай муомала қилишимиз керак, улар ҳам кичик мамлакатлар-ку? (**Залда жонланиш, кулги**). Йўқ. Биз мамлакатларни таъсир доирасига бўлишга қаршимиз. (**Давомли қарсаклар**).

Катта мамлакат кичик мамлакатларга нисбатан қандайдир алоҳида афзалликларга эга бўлиши ва шу мамлакатларнинг ички ишларига аралаша бериши, уларнинг суверенитетини ҳурматламаслиги лозим, деган нуқтаи назарга ўтиб олинадиган бўлса, бу—давлатлар ўртасида уруш бошлаб юборилишига йўл очиб бериш бўлади-ку, ахир. Аммо биз давлатлар ўртасида бундай адолатсиз урушларга қатъиян қарши чиқаётирмиз, турли социал тузумдаги давлатлар ўртасида тинч-тотув яшаш сиёсатини муттасил ўтказиб келмоқдамиз.

Савол: Сиз Данияда бўлган вақтингизда қандай энг катта таассурот олдингиз?

Н. С. Хрушчев: Данияда бўлган вақтимда менда қолган ва, афтидан, умрбод сақланиб қоладиган энг кучли таассурот шуки, Дания ажойиб мамлакат экан! Сизлар уни нақадар кўркам қилиб юборибсиз, далаларингиз нақадар чиройли, нақадар яхши ишланган! Мана шуларнинг ҳаммасини кўрганингда, сизларнинг одамларингиз қилган меҳнатнинг ажойиб самараларини кўрганингда, буларга қойил қоласан ва бош эгасан, киши. Мен Данияни илгари кўрмаган вақтимда ҳам сизларнинг мамлакатингиз тўғрисида яхши фикрда эдим. Китобларни ўқиб, кинофильмларни кўриб, Даниянинг қандай мамлакат эканлигини билар эдим. Ҳозир менинг билимларим шахсан олган таассуротларим билан такомиллашди. Сизларга шуни айтишим керакки, менинг бу таассуротларим кутганимдан ҳам ортиқ бўлиб чиқди. Данияда бўлиш тўғрисида, сизларнинг ажойиб, талантли, меҳнатсевар халқингиз ҳақида менда энг чуқур, энг кучли таассурот қолади. (**Давомли қарсаклар**).

Фотомухбирларнинг саволи: Сафарингиз вақтида биз Сизга жуда ҳам халақит бермадикми? (**Залда жонланиш**).

Н. С. Хрушчев: Мен ҳамма одамларнинг ҳалол меҳнатини ҳурматлайман ва шу сабабли, фотомухбирларнинг меҳнатини, айтишим мумкинки, уларнинг машаққатли меҳнатини иззат-ҳурмат қиламан. Бир вақт мен журналистларни ўзимнинг ҳамроҳларим, деб атаган эдим. Улар менга асло халақит беришгани йўқ. Мен уларнинг ишларига муваффақиятлар тилайман.

Саволларга жавоб бериш учун менга ажратилган вақт тугади. Менга ўқиб берилган саволларнинг ҳаммасига жавоб қайтардим. Шу сабабли, илтимосим шуки, менга ҳеч қандай даъво қилманглар.

Менинг нутқимни ва саволларга берган жавобларимни сабр қилиб эшитганларингиз учун бу ерда ҳозир бўлганларнинг ҳаммасига ташаккур изҳор қилишни истар эдим.

Илтифотингиз учун раҳмат! (**Гулдурос, давомли қарсаклар, ҳамма ўрнидан туради ва Н. С. Хрушчевни тик туриб табриклайди**).

ДАНИЯ КЕМАСОЗЛАРИ БИЛАН УЧРАШУВ

КОПЕНГАГЕН, 21. (**«Правда» махсус мухбири**). СССР Министрлар Советининг Раиси Н. С. Хрушчев, Дания Бош Министри Е. О. Краг кеча «Бурмейстер ог Вайн» кемасозлик корхонасига борганликлари илгари хабар бериб ўтилган эди.

Н. С. Хрушчев, Н. П. Хрушчева, Дания ҳукуматининг бошлиғи Е. О. Краг ва уларнинг ҳамроҳлари корхона территориясидан ўтиб борадилар. Фирма раҳбарлари меҳмонларга изоҳ бермоқдалар. Улар Совет Иттифоқининг заказларига биноан қурила бошлаган янги кемаларни кўрсатадилар. Меҳмонлар ўтиб бораётган бутун йўл бўйида тўпланишиб турган ишчилар Советлар мамлакатидан келган дўстлик вакилларини қардошларча табриклайдилар.

Совет Иттифоқининг заказига биноан қурилган рефрижераторга «Эртакчи Андерсен» номини беришга бағишланган тантанали маросимдан сўнг ўтказилган митинг Совет ҳукумати бошлиғининг Дания ишчилар синфи вакиллари билан шодиёна учрашувига айланди. Митингни кемасозлик корхонаси ишчиларининг бош ишончли вакили, социал-демократик партия аъзоси Генри Сёренсен очди. У Н. С. Хрушчевни ва унинг ҳамроҳларини табриклаб, бундай деди: Данияда ишчилар синфининг учта сиёсий партияси бор. Бу ерда кемасозлик корхонасида мана шу партиялардан ҳар қайсисининг аъзолари ва тарафдорлари ишлаб турибди. Бизларнинг қарашларимизда маълум тафовутлар бор. Лекин, бизни тўла равишда бирлаштираётган масалалар ҳам бор. Мана шу жуда муҳим масалаларга доир қарор қабул қилиш лозим бўлиб қолганида биз бир ёқадан бош чиқарамиз.

Тинчлик ва меҳнаткашларнинг турмуш даражасини ошириш масалалари мана шундай масалалар орасида асосий ўрин олади. Мен бу икки масалани бир-бирига чамбарчас боғлаб гапирмоқдаман, чунки агар тинчлик бўлмаса социал шароитнинг яхшиланишига ҳам асло умид қилиб бўлмайди. Биз тинчликнинг сақланиб қолишини истаймиз. Мен ишонч билан шуни айта оламанки, агар бирор кимса тинчлик ишига таҳдид қиладиган бўлса, бизнинг бутун меҳнаткаш халқимиз бундай уринишларга коллектив бўлиб зарба беради.

Сёренсен кемасозлик корхонасининг ишчилари номидан Совет меҳнаткашларига қизғин салом айтишни илтимос қилади.

Н. С. Хрушчев микрофон олдига келади. Уни: «Яшасин ўртоқ Хрушчев!», «Ура! Ура! Ура!» деган табрик хитоблари билан кутиб оладилар.

Ўртоқ Н. С. ХРУШЧЕВ нутқи

Азиз дўстлар!

Бу ерда сўзлайдиган нутқларимда риоя қилишим лозим бўлган тартибдан башарти оз-моз чекиниб қолсам, сизлар мени тўғри тушуниб олишларингизни истар эдим. (**Маъқулловчи хитоблар. Қарсаклар**).

Сизларнинг олдингизда сўзлайдиган нутқимнинг текстини тайёрлаб қўйганман, бу текст халқаро одоб қоидасига мос қилиб тузилган десам бўлади. Бу нутқ ҳурматли бош министрга, сўнгра министрларга, кейин фирма бошлиғига мурожаат қилиш билан, яъни одоб қоидасида кўрсатилган тартибда бошланади. Лекин, мен алоҳида митингда, Дания ишчилар орасида бўлганлигимдан фойдаланиб, шу текстдан четга чиқишимга ижозат бергайсиз. Сизлардан мени кечиришингизни ва менинг аҳволимни тўғри тушунишингизни илтимос қиламан.

Мен ўз нутқимни бошқача мурожаат билан ва бошқа шаклда бошлашни истайман. Ишчилар йиғинида сўзлайдиган нутқимни мен уларга «Жаноб ишчилар» деган сўзлар билан бошлай олмайман, чунки ишчилар— менинг ўртоқларим ва меҳнатдош қардошларим, менинг ишдош ва касбдош дўстларим-ку, ахир. (**Маъқулловчи хитоблар. Қарсаклар**).

Сиз жаноб Мунк ҳам мени тўғри тушунасиз ва бунинг учун мени койимайсиз, деб ўйлайман. Гарчи сиз капиталист, мен эса Министрлар Советининг Раисиман. Лекин мен илгари ишчи бўлганман ва ҳозирги вақтда ҳам бутун вужудим билан ана шу ишчилар, меҳнат аҳллари билан биргаман. Сиз билан эса бизнинг яхши савдо муносабатларимиз мавжуд. (**Шодиёна жонланиш. Маъқулловчи хитоблар. Қарсаклар**).

Биз кўриб турган нарсаларнинг ҳаммаси, бизнинг тирикчилигимизга керак бўлган ва бизга ризқ бўлаётган нарсаларнинг ҳаммаси, моддий бойликларнинг ҳаммаси ишчиларнинг қўли билан, деҳқонларнинг қўли билан яратилган. Капиталистларнинг тирикчилиги ҳам барча моддий бойликларни ишчилар яратаётганлиги ва улар капиталистларни боқаётганлиги туфайли ўтаётир. (**Шодиёна жонланиш. Қарсаклар**). Ишчилар жонбозлик билан ва тиришиб меҳнат қилмасалар, деҳқонлар меҳнат қилмасалар, интеллигенция меҳнат қилмаса ҳаёт бўлмайди. Шу сабабли биринчи навбатда мен инсоният ҳаётига керакли воситаларнинг ҳаммасини яратиб бераётганларни, яратувчи ҳаётнинг, бутун мавжудотнинг ва оқилона ишларнинг манбаи бўлганларини табриклайман. (**Маъқулловчи хитоблар. Қарсаклар**).

Ҳурматли Бош Министр жаноб Краг!

Жаноб министрлар!

Фирманинг ҳурматли раҳбарлари!

Азиз дўстлар, ўртоқлар!

Фирмангиздаги ишчилар, техниклар, инженерлар катта меҳнатининг самараси бўлган «Эртакчи Андерсен» кемасига ном қўйилган куни сизларнинг корхонангизга келдик. Бу замонавий кемани қуришга ўз меҳнатини сарфлаган кишиларнинг ҳаммасини қизғин кутлайман. Бундай маросим ҳамиша жуда тантанали ва ҳаяжонли бўлади.

Бу кемани қурган дўстларимиз ва ўртоқларимиз учун шуни уқтириб ўтмоқчиманки, улар қурган кема совет денгизчиларининг меҳнат қиладиган забардаст қўлига бориб тегади ва совет кишисининг бахт-саодатига хизмат қилади. Бу кемада хизмат қиладиган денгизчиларимиз Даниянинг моҳир кемасозларини яхши сўз билан эсга оладилар. Чунки, денгизчилар учун бу кема бамисоли иккинчи уй бўлиб қолади.

Совет ҳокимияти йиллари мобайнида Совет Иттифоқида замонавий денгиз савдо флоти вужудга келтирилди. Савдо флоти кейинги ўн йил ичида айниқса жадал суръатлар билан ривожланди, шу йиллар ичида унинг юк кўтариш қуввати 2,5 баравар кўпайди. Ҳозирги вақтда бизнинг флотимиз жаҳондаги энг ёш ва мукаммал флотларнинг бири: флотимиздаги кемаларнинг етмиш процентдан кўпроғи ҳали ўн ёшга тўлмаган.

Ташқи савдо юкларини ташиш ҳажми ўсиб кетди ва ҳамиша ўсиб бормоқда, буни таъминламоқ учун бизнинг мамлакатимизга катта ва мукаммал денгиз савдо флоти керак. Ҳозирги вақтда Совет Иттифоқи жаҳондаги 91 мамлакат билан савдо-сотиқ қилмоқда, шу мамлакатларнинг кўплари учун совет кемалари турли молларни ташиб бермоқда. СССР портлари билан Дания, Швеция ва Норвегия портлари ўртасида юк ташиш муваффақиятли ривожланмоқда.

Жуда хилма-хил одамлар тўпланган йиғилишларда кўп марталаб нутқ сўзлашимга тўғри келади. Ишчиларнинг йиғилишларида, жамиятнинг моддий бойликларини ўз қўллари билан яратаётган кишиларнинг йиғилишларида ҳамиша айниқса жуда ҳузур қилиб гапираман. Мен ўзим ишчилар орасидан чиққан киши бўлганлигим сабабли Дания ишчилар синфининг илғор отрядларидан бири билан, корхонангиз коллективи билан учрашиб суҳбатлашаётганлигим туфайли жуда хурсандман.

Биз коммунистлар ишчилар синфини жамиятнинг энг прогрессив, энг революцион синфи деб ҳисоблаймиз. Ҳокимият меҳнаткаш халқ қўлида бўлган, ҳар бир кишининг жамиятдаги ўрнини ва фазилатини меҳнат белгилаб бераётган мамлакатда давлат қандай ютуқларга эришаётганлигини эндиликда бутун дунё бизнинг мамлакатимиз ва бошқа социалистик мамлакатлар мисолида кўриб турибди.

Дания ишчилар синфининг ўз ҳуқуқлари учун, меҳнат шароитини ва меҳнатга ҳақ тўланишини яхшилаш учун, социал-таъминотнинг яхшироқ системаси учун кураш соҳасида бой традициялари бор. Дания меҳнаткашлари узоқ ва қаттиқ кураш олиб бориш натижасида бу соҳада ўзлари эришган баъзи ғалабалар билан ҳақли равишда фахрлана оладилар. Сизларнинг меҳмонларингиз бўлган бизлар ҳам бу ютуқларингиз ва муваффақиятларингизни кўриб хурсанд бўлмоқдамиз.

Мен коммунистлигимни таъкидлаганимда, менга ҳеч ким таъна қилмаса керак деб ўйлайман. (**Маъқулловчи хитоблар. Қарсаклар**). Зотан, менинг коммунистлигимни бутун дунё ҳам билади. Бундан ташқари мен мамлакатингиз бериб қўйган шарт-шароитдан фойдаланаётирман, — сизларнинг мамлакатингизда Коммунистик партия ошкора ишлаб турибди-ку, ахир, бу ерда, мана шу митингда ҳам коммунистлар оз эмас, деб ўйлайман. Лекин, башарти шундай бўлмаган тақдирда ҳам мени, Совет Иттифоқининг давлат арбобини, сизларнинг меҳмонингизни даҳлсиз қилиб қўяди. Ҳатто сизларда антикоммунистик қонунлар бўлган тақдирда ҳам сизлар ўйлаган нарсамни гапириш имкониятидан мени маҳрум қилишга ҳаққингиз бўлмас эди. Бинобарин, бундай чекинганлигим учун мени кечиринглар. Лекин, нимаики ўйласам, шуни гапиришга ҳақим борлигини писанда қилиб ўтишни истар эдим. (**Шодиёна жонланиш. Маъқулловчи хитоблар. Қарсаклар**).

Ишчилар синфининг бирлиги, ишчилар синфи барча отрядларининг ва оммавий ташкилотларининг жипслиги меҳнаткашларнинг ҳаётий манфаатлари учун, тинчлик ва социал тараққиёт учун курашда янги муваффақиятлар гаровидир.

Сизлар, Дания ишчилари ҳам Совет халқининг меҳнатдаги ютуқларини кўриб хурсанд бўлаётирсизлар, деб ўйлайман. Совет ҳокимиятининг 47 йили давомида биз одамларнинг турмушини яхшилашда кўпгина нарсаларга эришдик. Халқимиз улуғ Ленин бошчилигидаги Коммунистик партия раҳбарлигида ҳокимиятни ўз қўлига олган вақтда Россия экономикаси Европанинг ривожланган мамлакатларига нисбатан қолоқ эди. Ўша вақтда бизнинг мамлакатимизни чипта ковуш Россияси, оч ва яланғоч мамлакат, деб атар эдилар. Эндиликда эса Совет Иттифоқи ўзининг иқтисодий қудрати жиҳатидан жаҳонда иккинчи давлат бўлиб қолди.

Социалистик тузум асосидагина «Рус мўъжизаси» вужудга келганлигини энди кўп кишилар тушуниб олди, деб ўйлайман. Мустамлака асоратидан озод бўлаётган мамлакатлар социализм йўлини танлаб олаётганлиги ҳам тасодифий эмас, чунки фақат социализм шароитидагина жуда қисқа вақт ичида экономикани тез юксалтириш ва халқ фаровонлигини ошириш мумкин.

Коммунизмнинг «Ҳар кимдан қобилиятига яраша, ҳар кимга эҳтиёжига яраша», деган буюк принципини амалга оширмоқ учун бизга тинчлик даркор. Бинобарин, биз коммунистлар ер юзида мустаҳкам ва доимий тинчлик бўлишидан манфаатдормиз. Лекин, бундан коммунистик қарашларга қўшилмаганлар албатта уруш бўлишини исташлари лозим, деган маъно келиб чиқиши керакми? Йўқ албатта.

(Охири учинчи бетда)

23 ИЮНЬ 1964 ЙИЛ
№ 144 (12.798).

ДАНИЯ КЕМАСОЗЛАРИ БИЛАН УЧРАШУВ

(Давоми. Боши иккинчи бетда).

Ҳар қайси мамлакатдаги социал-сиёсий тузум масаласи шу мамлакат халқининг ички ишидир: Ер юзида тинчликни таъминлаш, турли социал тузумдаги давлатларнинг тинч-тотув яшаши масаласи эса — мана шуларнинг ҳаммаси бутун дунёдаги давлатлар ва халқларнинг муштарак ишидир; жаҳондаги ҳамма мамлакатлар ер юзида мустаҳкам тинчлик таъминланишидан манфаатдордирлар. (Қарсаклар).

Ядро қуроли синфларни ва партияларни фарқ қилмайди. Модомики шундай экан, социал демократлар ҳам, либераллар ҳам, консерваторлар ҳам ер юзида тинчликни таъминлашдан манфаатдор бўлишлари лозим. Бутун дунёда жамиятнинг энг илғор ва онгли қисми бўлган меҳнаткашларнинг бурчи шуки, улар жаҳон урушининг олдини олмоқ учун ҳамма чораларни кўришлари лозим. (Давомли қарсаклар).

Мустаҳкам тинчликка, халқаро кескинликни юмшатишга олиб борадиган йўл халқлар ўртасида ҳамжиҳатликни яхшилаш орқали, ўзаро ишонч орқали, ҳамма соҳаларда ўзаро боғланишларни ва алоқаларни ривожлантириш орқали ўтади.

Дания Бош Министри жаноб Крагнинг Совет Иттифоқига қилган сафари ва сизларнинг мамлакатингизга бизнинг қилган сафаримиз мамлакатларимиз ўртасида ҳамжиҳатликни яхшилашга ёрдам бера олса, Совет—Дания муносабатларини яхшилашга кўмаклаша олса, биз сизларнинг Бош Министрингиз билан, бир-биримизнинг мамлакатимизга меҳмон бўлиб борганлигимиз беҳуда бўлмабди, биз ўз ишимизни қилибмиз, деб айтсак арзийди.

Лекин икки мамлакат ўртасида, икки халқ ўртасида ҳамжиҳатликни ривожлантириш фақат давлат арбобларининг ва дипломатларнинг иши, деб ҳисоблаш нотўғри бўлур эди. Йўқ, биз Совет Иттифоқидаги ва Даниядаги оддий кишиларнинг бир-бирлари билан кенг алоқада бўлишларини, партия йўли билан ва жамоат ташкилотлари орқали алоқа қилиб туришларини талаб этмоқдамиз. Шу сабабли биз Дания Социал-демократик партияси билан Совет Иттифоқи Коммунистик партияси ўртасида алоқаларнинг йўлга қўйилишини, мамлакатларимиздаги касаба союз ва жамоат ташкилотларининг алоқалари ривожланишини табриклаган бўлур эдик. Совет ва Дания ишчилари ўртасида алоқаларнинг янада ривожланиши катта аҳамиятга эга.

Биз меҳнаткашларнинг халқаро бирдамлик принципига ҳамиша содиқ бўлиб келдик ва содиқ бўлиб қоламиз. Ўз вақтида бутун дунё ишчилари ёш Совет Республикасини ҳимоя қилганликларини, интервенциячилар таҳдид солаётган вақтда улар «Совет Россиясидан қўлингни торт!» шиорини кўтариб чиққанликларини жуда яхши биламиз.

Интервенция қилиш учун юборилаётган қурол-яроғларни ва қўшинларни кемаларга юклашдан докерлар бош тортганликларини, ишчи ва деҳқонларнинг жаҳондаги биринчи давлатига ёрдамлашмоқ учун ишчилар пул тўплаганликларини совет кишилари унутганлари йўқ. Мамлакатимиз қийин аҳволга тушиб қолган ўша йилларда бизга мана шундай дўстона мадад берилганлиги учун совет кишилари ҳамиша миннатдордирлар.

Энди замонлар ўзгариб кетди. Совет Иттифоқи ва бошқа социалистик мамлакатлар қудратли кучга айландилар, бошқа мамлакатларнинг ишчиларига, ўз озодлиги ва мустақиллиги учун курашаётган халқларнинг ҳаммасига ёрдам ва мадад бермоқдалар.

Корхонангизнинг вакиллари билан кемалар қуриш тўғрисида Москвада битим тузганимизда биз фақат иқтисодий мулоҳазаларнигина кўзламаган эдик, деб айтсам бу билан мен катта сирни очмаган бўламан. Иқтисодий мулоҳазаларнинг ҳам катта аҳамияти бўлди, албатта. Лекин, бошқа мулоҳазалар билан бирга биз Дания ҳукумати заказларга муҳтож эканлигини, заказлар бўлмаслиги ишнинг камайиб кетишига, ишсизликка олиб келиши, яъни ишчиларнинг ва оилаларининг аҳволига ёмон таъсир этиши мумкинлигини ҳам ҳисобга олган эдик. (Қарсаклар).

Сизлар 23 та рефрижератор кема қуриб бериш тўғрисида Совет Иттифоқи билан Дания ўртасида олти йилга мўлжалланган битим тузилганлигидан хабарингиз бўлса керак. Шу кемаларнинг анчаси сизларнинг корхонангизда қурилади. (Қарсаклар).

Энди мен биз билан кўпдан бери амалий муносабатда бўлиб келаётган ва илгаритдан бери бизнинг танишимиз бўлган жаноб Мункдан қулоғини бекитиб туришини ва ҳозир айтадиган гапларимни эшитмадим, деб ҳисоблашини илтимос қиламан. (Шодиёна жонланиш. Қарсаклар). Менинг бу айтадиган гапларим махфий гап бўлади, ишчи билан ишчиларнинг гаплашадиган гапи бўлади.

Боссе деган немисга, Боссе билан Генефельд компаниясига қарашли машинасозлик заводида ишлаган вақтларим эсимда. Бунга ҳали кўп вақт бўлгани йўқ. — 1909 йил эди. (Шодиёна жонланиш).

Мен ўзимнинг меҳнат ҳаётимни эндигина бошлаган эдим, шунинг учун ҳам Боссе билан Генефельд менга кунда 25 тийин ҳақ берар эдилар. Мен йил бўйи шундай иш ҳақи олиб ишлар эдим. Бизнинг иш кунимиз эрталаб соат 6 дан бошланиб, кечқурун соат 6 да тугар, шу вақт ичида нонушта қилиш учун ярим соатлик ва тушки овқат учун бир соатлик танаффус берилар эди. Ҳеч қандай касаба союз йўқ эди, меҳнатни муҳофаза қилишдан ҳам асар йўқ эди, хўжайинлар ўзлари билган номаъқулчиликни қилаверар эдилар.

Энди бутунлай бошқа гап, албатта. Эндиликда сизларнинг хўжайинингиз сизлар билан бошқача тарзда гаплашади, биз уни бу ерда «йўқ» деб ҳисоблаётирмиз. Шу сабабли сизлар билан мен мана шундай бемалол гаплашаётирман. (Шодиёна жонланиш. Қарсаклар).

Лекин биз ишчилар ўша вақтда ҳам ўз ҳуқуқларимиз учун кураш воситаларини топар эдик. Бизнинг заводимиз Донбассда эди. Донбасс — кўмир шахталари райони. Заводлар ва шахталар қурган хўжайинлар билан бизнинг манфаатларимиз бир-бирига қарама-қарши эди, лекин заводларнинг кўпроқ бўлишига, шахталарнинг кўпроқ бўлишига, ишнинг кўпайишига, ишсизлик камроқ бўлишига бизлар ҳам қизиқар эдик. Хўжайинларнинг қўлида заказлар кўп бўлса, ишчиларнинг ҳуқуқлари учун улар билан курашиш енгилроқ бўлишини тушунамиз. (Шодиёна жонланиш. Қарсаклар). Хўжайиннинг қўлида бажарилиши керак бўлган катта, шошилинч заказлар кўпайиб кетган вақтни пойлаб туриб, шундай вақт келиши билан забастовка бошлаб юборар эдик, — дарров унинг олдига ўзимизнинг талабларимизни қўяр эдик. (Қарсаклар). Ишлаб чиқариш камайиб кетган, заказлар бўлмай турган вақтда ўз талабларимизни қўядиган ва забастовка билан таҳдид қиладиган бўлсак, хўжайин: ишни ташлай беринглар, барибир менда заказлар йўқ, корхона ҳам ишламай туриши мумкин, сизларга ҳақ тўлашдан қутуламан, шундай бўлгани ҳам яхши, деб айтган бўлур эди.

Бундан чиқдики, сиз, жаноб Мункка қарши забастовкани ташкил қилиш ўзимиз учун қачон фойдали бўлишини ўша вақтда ҳам тушунар эканмиз. Аммо энди корхонангизнинг ишчилари бу масалаларни мендан кўра яхшироқ тушунишади. (Шодиёна жонланиш. Қарсаклар).

Лекин, мен бу ерга сизларда забастовка ташкил этиш учун келганим йўқ. (Шодиёна жонланиш). Мен Бош Министрнинг меҳмони бўлиб ва мамлакатингиз билан дўстлик муносабатларини, сизларнинг савдо-саноат аҳлларингиз билан яхши алоқаларни давом эттираётган мамлакатнинг вакили бўлиб келганман. Шу сабабли сизлар қачон забастовка қилишингиз ва қачон қилмаслигингиз тўғрисидаги масала ички масаладир, бу масала менга фақат собиқ ишчи бўлганим учунгина тааллуқлидир. Ҳозир эса мен ўзимнинг нутқимни бошқа даражада тамомламоқчиман.(Шодиёна жонланиш).

Сизларнинг мамлакатингиз билан бўлаётган ва жумладан «Бурмейстер об Вайн» фирмаси билан бўлаётган иқтисодий муносабатлардан мамнунмиз. Бу муносабатларнинг тараққиёт перспективалари ҳам яхши деб ўйлайман.

Бизнинг мамлакатимиз шу қадар юксалиб бормоқдаки, у сизларнинг мамлакатингизни катта заказлар билан таъминлаши мумкин. Бу соҳада ҳамма нарса маҳсулотнинг сифатига ва савдо-саноат аҳлингизнинг оқилона ишлашига боғлиқ. Агар улар оқилона шартлар қўя берсалар, яъни бизнинг теримизни сидирсалар-у лекин, суягигача бориб етмасалар, сидирганда ҳам яна эт ўсиб чиқадиган қилиб сидирсалар, у ҳолда сизларга биз заказларни берaвeрамиз. Аммо улар очкўзлик қилиб тери билан бирга гўштни ҳам шилиб олмоқчи бўлсалар, у ҳолда заказ ололмайсиз. (Шодиёна жонланиш. Қарсаклар). Дания билан савдо муносабатларимиз ҳам у томоннинг, ҳам бу томоннинг манфаатларини ҳисобга олиб ривожлантирилмоқда.

Ўз йўлини сизларнинг корхонангиздан бошлайдиган кемалар жаҳондаги турли мамлакатларнинг байроқлари остида юрадилар. Меҳнаткаш киши фаолиятининг интернационал характери мана шу фактда акс этади. Меҳнат аҳлларининг ҳаммаси ўзлари қилган меҳнатнинг самаралари халқлар ўртасида тинчлик ва дўстликнинг олижаноб ишига хизмат этишидан манфаатдордирлар.

«Эртакчи Андерсен» кемасига яна бир марта оқ йўл тилаймиз! Сизлар шу кемасозлик корхонасида ўз қўлингиз билан қурадиган ва тинчликка хизмат қиладиган ҳамма кемаларга оқ йўл тилаймиз! (Қарсаклар).

Мамлакатларимиз халқларининг бахт-саодати йўлида, бутун дунёда тинчлик манфаатлари йўлида Совет Иттифоқи билан Дания ўртасидаги дўстлик ривожлансин ва мустаҳкамлансин! (Давомли қарсаклар).

Илтифотингиз учун раҳмат. Ўз нутқимда салгина четга чиққанлигим учун кечиришларингизни сўрайман. Мамлакатларимиз ва халқларимиз ўртасида яхши ҳамжиҳатлик ва яхши алоқалар ўрнатиш манфаатларини кўзлаб шундай қилганлигимни сизлар тўғри тушуниб оласиз, деб ўйлайман.

Яна бир марта раҳмат. Кўришгунча хайр, ўртоқлар! (Гулдурос, давомли қарсаклар).

СССР Олий Совети Президиумининг Фармони)*

МУКОФОТ МУБОРАК, АЗИЗ ОНАЛАР!

ЎЗБЕКИСТОН ССРДА ЯШОВЧИ КЎП БОЛАЛИ ОНАЛАРГА «ҚАҲРАМОН ОНА» ФАХРИЙ УНВОНИНИ БЕРИШ ТЎҒРИСИДА

Ўн ва ундан кўп бола туғиб тарбиялаб ўстирган қуйидаги оналарга **«Қаҳрамон она»** фахрий унвони берилиб, **«Қаҳрамон она»** ордени ва СССР Олий Совети Президиумининг ёрлиқлари топширилсин:

БУХОРО ОБЛАСТИДАН

23. **Обидова** Шафоат — Свердлов номли колхоз аъзоси, Ромитан райони.
24. **Азимова** Хосият — «Ленинобод» колхозининг аъзоси, Вобкент райони.
25. **Отаева** Муҳаррам — «Ромитан» совхозининг ишчиси, Ромитан райони.
26. **Бафоева** Маҳтоб — Калинин номли колхоз аъзоси, Ромитан райони.
27. **Жўраева** Анбар — К. Маркс номли колхоз аъзоси, Қоракўл райони.
28. **Жамолова** Бахшанда — «Когон» совхозининг ишчиси, Бухоро райони.
29. **Жўраева** Зебо — рўзғор ишидаги аёл, Ромитан районининг Ромитан қишлоғи.
30. **Иноятова** Муҳар — рўзғор ишидаги аёл, Навоий районининг Янгиариқ қишлоғи.
31. **Кайипова** Тожигул — Ленин номли колхоз аъзоси, Томди райони.
32. **Ниёзматова** Муборак — рўзғор ишидаги аёл, Бухоро шаҳри.
33. **Приева** Мукаррам — «Оёққудуқ» совхозининг ишчиси, Томди райони.
34. **Тўқсонова** Ханифа — «Пахтаобод» колхозининг аъзоси, Ғиждувон райони.
35. **Фаттаева** Муаззам — рўзғор ишидаги аёл, Вобкент районининг Чандир қишлоғи.
36. **Хайруллаева** Назокат — Киров номли колхоз аъзоси, Қоракўл райони.
37. **Хўжаева** Роҳат — «Когон» совхозининг ишчиси, Бухоро райони.
38. **Худойберганова** Жумми — Навоий номли колхоз аъзоси, Қоракўл райони.
39. **Шамсиддинова** Собира — рўзғор ишидаги аёл, Навоий районининг Уйрат қишлоғи.
40. **Шаропова** Роҳат — рўзғор ишидаги аёл, Навоий шаҳри.

ҚАШҚАДАРЁ ОБЛАСТИДАН

41. **Абдиева** Ражаб — рўзғор ишидаги аёл, Яккабоғ районининг Қишлик қишлоғи.
42. **Олтибоева** Норчучук — рўзғор ишидаги аёл, Ғузор районининг Ғузор қишлоғи.
43. **Беданова** Ойтўла — рўзғор ишидаги аёл, Косон районидаги «Большевик» совхози поселкаси.
44. **Жаҳонова** Хосият — рўзғор ишидаги аёл, Қарши районининг Дашт қишлоғи.
45. **Қодирова** Ойқиз — рўзғор ишидаги аёл, Яккабоғ районидаги «Кўкбулоқ» совхози поселкаси.
46. **Назарова** Бозор — рўзғор ишидаги аёл, Ғузор станцияси.
47. **Норқулова** Улуғ — рўзғор ишидаги аёл, Косон районидаги Киров номли қишлоқ.
48. **Равшанова** Майрам — Ленин номли колхоз аъзоси, Чироқчи райони.
49. **Раҳимова** Гулбиби — рўзғор ишидаги аёл, Қарши районининг Дашт қишлоғи.
50. **Раҳимова** Майлин — рўзғор ишидаги аёл, Яккабоғ районининг Қишлик қишлоғи.
51. **Сойибова** Ражаб — рўзғор ишидаги аёл, Шаҳрисабз районининг Китоб шаҳар поселкаси.
52. **Тоғаева** Ойтўра — рўзғор ишидаги аёл, Ғузор районидаги Киров номли совхоз поселкаси.
53. **Таганова** Шамсия — рўзғор ишидаги аёл, Косон районидаги Косон совхози поселкаси.
54. **Тўлаганова** Ойимхол — рўзғор ишидаги аёл, Ғузор районининг Қизилча қишлоғи.
55. **Турдалиева** Ойимхол — «Правда» колхозининг аъзоси, Яккабоғ райони.
56. **Ҳазратова** Парда — Карл Маркс номли совхоз ишчиси, Қарши райони.
57. **Ҳамидова** Хонбиби — «Ленин учқуни» колхозининг аъзоси, Яккабоғ райони.
58. **Эргашева** Барака — рўзғор ишидаги аёл, Қарши районидаги «Ўзбекистон» совхози поселкаси.
59. **Янгиева** Улуғ — рўзғор ишидаги аёл, Яккабоғ районининг Сандал қишлоғи.

САМАРҚАНД ОБЛАСТИДАН

60. **Алмуҳаммедова** Фотима — рўзғор ишидаги аёл, Каттақўрғон районининг Тошқулоқ қишлоғи.
61. **Ортиқова** Сипорот — рўзғор ишидаги аёл, Самарқанд шаҳри.
62. **Бозорова** Камбуви — рўзғор ишидаги аёл, Нурота районидаги «Қўшработ» совхози поселкаси.
63. **Ботирова** Ойбуви — рўзғор ишидаги аёл, Нурота районининг Қувкалла қишлоғи.
64. **Ботирова** Тўхта — рўзғор ишидаги аёл, Самарқанд районининг Янгиқишлоқ қишлоғи.
65. **Доноқулова** Моҳия — рўзғор ишидаги аёл, Пойариқ районининг Нуш қишлоғи.
66. **Дониёрова** Бувнор — рўзғор ишидаги аёл, Иштихон районининг Баҳрин қишлоғи.
67. **Жалилова** Муҳаббат — рўзғор ишидаги аёл, Самарқанд районининг Хўжааҳрор қишлоғи.
68. **Жўраева** Омон — Калинин номли колхоз аъзоси, Самарқанд райони.
69. **Исаева** Мисрат — рўзғор ишидаги аёл, Пойариқ районидаги 9-совхоз поселкаси.
70. **Исмоилова** Баҳор — рўзғор ишидаги аёл, Нурота районидаги Зулқайнар қишлоғи.
71. **Мирзаева** Улбозор — рўзғор ишидаги аёл, Нурота районининг Чуя қишлоғи.
72. **Мусаева** Мақсад — рўзғор ишидаги аёл, Каттақўрғон районининг Авақли қишлоғи.
73. **Мусулмонова** Жачил — рўзғор ишидаги аёл, Ғаллаорол станцияси.
74. **Наманова** Ҳурлиқо — рўзғор ишидаги аёл, Ғаллаорол районининг Калавул қишлоғи.
75. **Фозилова** Ойша — рўзғор ишидаги аёл, Каттақўрғон районининг Қўштепа қишлоғи.
76. **Ражабова** Турсун — рўзғор ишидаги аёл, Нурота районининг Дуоба қишлоғи.
77. **Сатторова** Моҳлар — «Гулбулоқ» совхозининг ишчиси, Булунғур райони.
78. **Сатторова** Муҳайё — рўзғор ишидаги аёл, Самарқанд районининг Чордара қишлоғи.
79. **Тошматова** Хурсанд — рўзғор ишидаги аёл, Булунғур районининг Красногвардейский поселкаси.
80. **Тошпўлатова** Туйғун — рўзғор ишидаги аёл, Нурота районининг Пичот қишлоғи.
81. **Турдиева** Зайнаб — «Иттифоқ» колхозининг аъзоси, Норпой райони.
82. **Файзиева** Норой — Охунбобоев номли колхоз аъзоси, Иштихон райони.
83. **Халилова** Нисо — рўзғор ишидаги аёл, Пойариқ районидаги «Даҳбед» совхози поселкаси.
84. **Хидирова** Азизой — рўзғор ишидаги аёл, Каттақўрғон шаҳри.
85. **Ҳусаинова** Кичик — рўзғор ишидаги аёл, Пастдарғом районидаги 3-совхоз поселкаси.
86. **Ҳусаинова** Ҳикмат — «Чимбойобод» колхозининг аъзоси, Пастдарғом райони.
87. **Цой** Нина Егоровна — рўзғор ишидаги аёл, Пастдарғом районининг Чархин поселкаси.
88. **Эрназарова** Муҳаррам — Энгельс номли колхоз аъзоси, Каттақўрғон райони.
89. **Йўлдошева** Насим — Ленин номли колхоз аъзоси, Норпой райони.

СУРХОНДАРЁ ОБЛАСТИДАН

90. **Абдуллаева** Ўсар — Калинин номли колхоз аъзоси, Денов райони.
91. **Азимова** Улфатхон — рўзғор ишидаги аёл, Сариосиё районининг Узун қишлоғи.
92. **Аминова** Робия — рўзғор ишидаги аёл, Шеробод районининг Шеробод қишлоғи.
93. **Бобоева** Зулпин — рўзғор ишидаги аёл, Денов районининг Юрчи қишлоғи.
94. **Бобокалонова** Аришма — «Янги турмуш» колхозининг аъзоси, Сариосиё райони.
95. **Бозорова** Малика — рўзғор ишидаги аёл, Шеробод районининг Шеробод қишлоғи.
96. **Бўтаёрова** Сайрам — рўзғор ишидаги аёл, Шеробод районининг Сиплан қишлоғи.
97. **Воронова** Мария Федоровна — «Ҳазорбоғ» совхозининг ишчиси, Денов райони.
98. **Жиянова** Бибисора — Киров номли колхоз аъзоси, Шеробод райони.
99. **Зарипова** Бибинисо — «Ленинизм» колхозининг аъзоси, Сариосиё райони.
100. **Эрмуродова** Маъмур — Куйбишев номли колхоз аъзоси, Термиз райони.
101. **Қодирова** Жарқин — «Москва» колхозининг аъзоси, Шўрчи райони.
102. **Мардаева** Майрам — «Коммунизм» колхозининг аъзоси. Сариосиё райони.
103. **Норалиева** Ойсора — «Қизил Октябрь» колхозининг аъзоси, Шўрчи райони.
104. **Раймонова** Турдихол — рўзғор ишидаги аёл, Шўрчи районидаги Жарқўрғон қишлоғи.
105. **Пўлатова** Орзихол — рўзғор ишидаги аёл, Шўрчи районидаги «Сурхон» совхозининг поселкаси.
106. **Тожиева** Санам — рўзғор ишидаги аёл, Шўрчи районидаги Лалмикор шаҳар посёлкаси.
107. **Файзиева** Ойсултон — Энгельс номли колхоз аъзоси, Шўрчи райони.
108. **Ҳазратқулова** Қизлармано — «Таллимарон» совхозининг ишчиси, Термиз райони.
109. **Холиқова** Иқбол — «Москва» колхозининг аъзоси, Шўрчи райони.
110. **Ҳасомиддинова** Мусрат — «Таллимарон» совхозининг ишчиси, Термиз райони.
111. **Хидирова** Парчахол — рўзғор ишидаги аёл, Денов районидаги Денов қишлоғи.
112. **Хўжаева** Нозик — рўзғор ишидаги аёл, Сариосиё районидаги Сариосиё қишлоғи.
113. **Хўжамуродова** Мелихол — рўзғор ишидаги аёл, Шўрчи районидаги «ВЛКСМ XXX йиллиги» совхозининг поселкаси.
114. **Шарипова** Ойиста — рўзғор ишидаги аёл, Сариосиё районидаги Катта Суфиён қишлоғи.

СИРДАРЁ ОБЛАСТИДАН

115. **Абдусаломова** Зумрад — рўзғор ишидаги аёл, Янгиер шаҳри.
116. **Ортиқбоева** Тожи — рўзғор ишидаги аёл, Жиззах районидаги «Қизил чорвадор» совхозининг поселкаси.
117. **Отабекова** Обида — «Ленинизм» колхозининг аъзоси, Гулистон райони.
118. **Еттибоева** Буражаб — рўзғор ишидаги аёл, Гулистон райони.
119. **Жеттибоева** Улбола — рўзғор ишидаги аёл, Пахтаорол райони.
120. **Қобилова** Анбар — «Москва» колхозининг аъзоси, Жиззах райони.
121. **Каримова** Мақсад — «Ўзбекистон» колхозининг аъзоси, Гулистон райони.
122. **Қурбонова** Қизларой — рўзғор ишидаги аёл, Гулистон районидаги «Мирзачўл» совхозининг поселкаси.
123. **Латипова** Хосият — рўзғор ишидаги аёл, Янгиер райони.
124. **Носирова** Боғдагул — Карл Маркс номли колхоз аъзоси, Гулистон райони.
125. **Пардаева** Ойнисо — рўзғор ишидаги аёл, Гулистон районидаги Пролетарский қишлоғи.
126. **Раҳмонова** Гул — Охунбобоев номли колхоз аъзоси, Сирдарё райони.
127. **Тошимбетова** Олқош — «Партия XX съезди» совхозининг ишчиси, Киров райони.
128. **Турсунова** Зиннат — рўзғор ишидаги аёл, Жиззах шаҳри.
129. **Тюрина** Галина Васильевна — рўзғор ишидаги аёл, Киров районидаги Ленин номли совхоз поселкаси.

(ДАВОМИ БОР).

*) Боши «Совет Ўзбекистони»нинг 20 июнь сонида босилган.

БУХОРО ОБЛАСТИДА

ПАРРАНДАЧИЛАР ЮТУҒИ

БУХОРО, («Совет Ўзбекистони» мухбири). Республикамизнинг шонли 40 йиллигига муносиб тўёна тайёрлаш учун курашаётган область паррандачилари катта меҳнат ғалабасини қўлга киритдилар. Давлатга 9 миллион 735 минг дона тухум топширилиб, ярим йиллик план 100,1 процент бажарилди. Областда тухум тайёрлаш давом этмоқда.

ПЛАНДАН ТАШҚАРИ ГЎШТ

ҒИЖДУВОН. Республикамизнинг 40 йиллиги шарафига бошланган умумхалқ мусобақасига қўшилган Ғиждувондаги районлараро бўрдоқичилик пункти ходимлари гўштга мол қабул қилиш ва боқиб семиртириш бўйича ой сайин катта ютуқларга эришмоқдалар. Пункт бўйича пландаги 823 тонна ўрнига 1 минг 428 тонна гўшт тайёрланиб, ярим йиллик план 173,5 процент бажарилди.

М. БАҚОЕВ.

ҒАЛЛА ФРОНТИДА

Ўзбекистон ССР областларида дон тайёрлашнинг бориши тўғрисида 1964 йил 22 июнга бўлган

МАЪЛУМОТ

(планга нисбатан процент ҳисобида)

Областлар	Мавсумда	Бир кунда
Сурхондарё	15,3	1,7
Андижон	12,4	2,5
Фарғона	11,9	3,0
Қашқадарё	10,8	2,5
Сирдарё	7,4	2,3
Тошкент	1,9	0,7
Бухоро	1,5	0,5
Самарқанд	1,3	0,4
Хоразм	—	—
Қорақалпоғистон АССР	—	—

ЎРИМ-ЙИҒИМ ИЛҒОРЛАРИГА — ҚИЗИЛ БАЙРОҚЛАР

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва Ўзбекистон ССР Министрлар Совети бошоқли дон экинларини ўриб-йиғиб олиш ҳамда 20 июнга қадар давлатга дон сотишнинг бориши тўғрисидаги масалани қараб чиқдилар. Ўзбекистон КП Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ҳамда Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг кўчма Қизил байроқларини қуйидагиларга беришга қарор қилинди:

Сурхондарё областига (область партия комитетининг секретари ўртоқ **Шамсиддинов,** область ижроия комитетининг раиси ўртоқ **Умаров,** қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш ва тайёрлаш область бошқармасининг бошлиғи ўртоқ **Сандаҳмедов**). Бу область мавсум бошидан буён умумий майдоннинг 14,8 проценти миқдоридаги бошоқли донни ўриб олган ва давлатга мажбуриятга нисбатан 12,5 процент дон топширган;

Андижон областига (қишлоқ область партия комитетининг секретари ўртоқ **Ҳайдаров,** қишлоқ область ижроия комитетининг раиси ўртоқ **Абдураҳимов,** қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш ва тайёрлаш область бошқармасининг бошлиғи ўртоқ **Холхонов**). Бу область мавсум бошидан буён умумий майдоннинг 12,4 проценти миқдоридаги бошоқли донни ўриб олган ва давлатга мажбуриятга нисбатан 7,4 процент дон топширган.

Ғалла ўрим-йиғими ва давлатга дон топширишда алоҳида хизмат кўрсатган механизаторларни, шоферларни, бригадирларни, мутахассисларни, ишчиларни, совхоз хизматчиларини, колхозчиларни ҳамда ишлаб чиқариш бошқармалари ходимларини мукофотлаш учун Сурхондарё область қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш ва тайёрлаш бошқармасига 500 сўм ҳамда Андижон область қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш ва тайёрлаш бошқармасига 300 сўм пул ажратилди.

Парвариш ҚАНДАЙ КЕТЯПТИ?

ЎРТА ОСИЁ РЕСПУБЛИКАЛАРИ КОЛХОЗ ВА СОВХОЗЛАРИДА ҒЎЗАНИ ПАРВАРИШ ҚИЛИШ, СУҒОРИШ ВА ОЗИҚЛАНТИРИШНИНГ БОРИШИ ТЎҒРИСИДА 1964 ЙИЛ 20 ИЮНГА БЎЛГАН

МАЪЛУМОТ

(Экин майдонига нисбатан процент ҳисобида)

1-стун — республикалар. 2-стун — биринчи культивация. 3-стун — иккинчи культивация. 4-стун — учинчи культивация. 5-стун — биринчи суғориш. 6-стун — иккинчи суғориш. 7-стун — минерал ўғит билан жами озиқлантириш.

1	2	3	4	5	6	7
Ўзбекистон ССР	98	81	44	67	11	143
Қирғизистон ССР	99,9	95	60	98	39	229
Тожикистон ССР	99,0	88	61	83	33	146
Туркманистон ССР	97	65	12	70	9	102
Ўрта Осиё республикалари бўйича жами	98	81	42	70	14	141
Бундан ташқари, Қозоғистон ССРнинг Чимкент области	97	88	35	92	17	117

ЖАНГОВАР ЙИЛЛАР ХОТИРАСИ

1941 йил 22 июнь. Тинч, осойишта Совет Иттифоқи осмонига қора булут суриб кирди. Порлоқ истиқбол иштиёқида ижодий меҳнат қилаётган қудратли халқимиз босқинчи фашистлар Германиясига қарши адолатли урушга отланди. Социалистик тузум ўз афзаллигини намойиш этди — қардош халқлар урушда бўлмасин, меҳнат жараёнида бўлмасин бир оила фарзандидек жон фидо қилдилар. Гитлерчиларнинг шум ниятлари чилпарчин бўлди. Улуғ Ватан урушида ҳамиша якдил, иноқ совет халқи ғолиб чиқди.

Ижодкор халқимиз уруш яраларини қисқа муддатда даволаб олди.

Тинчлик, ўзаро дўстона ҳамкорлик бутун дунёдаги барча прогрессив кишиларнинг олий мақсади бўлиб қолди.

Уруш қаҳрамонлари — жонли тарих қомуслари жангу жадал билан кечган ўша кунларни сира ёдларидан чиқармайдилар. Улар уруш хотираларини сўзлар эканлар, ёшларни бу кунги озод, обод, бахтиёр ҳаётнинг қадрига янада кўпроқ етишга, унинг келажаги йўлида тағин ҳам фидокорона меҳнат қилишга ундайдилар. СУРАТДА: Совет Иттифоқи Қаҳрамони гвардиячи полковник Ш. Умаров ўзбекистонлик солдатларга Улуғ Ватан уруши ҳақидаги хотираларини сўзлаб бермоқда.

А. Асанов фотоси.

СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ДЕЛЕГАЦИЯСИ ИНДОНЕЗИЯГА КЕЛДИ

ЖАКАРТА, 22 июнь. (ТАСС). Муваққат халқ консультатив конгресси ва Ўзаро ҳамкорлик халқ вакиллари кенгашининг таклифига мувофиқ, Миллатлар Советининг депутати, СССР Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосари А. И. Микоян бошчилигидаги СССР Олий Совети делегацияси бугун Жакартага келди.

Делегация бошлиғи ва унинг аъзолари самолётдан тушаётганларида уларни Индонезия бош министрининг биринчи ўринбосари ва ташқи ишлар министри Субандрио, Индонезия ўзаро ҳамкорлик парламенти раисининг ўринбосари Субамиа, парламент раисининг ўринбосарлари, ҳукумат ва парламент аъзолари, СССРнинг Индонезиядаги элчиси Н. А. Михайлов хурсанд бўлиб ва табриклаб кутиб олишди.

Сўнгра Совет делегациясининг бошлиғи билан Индонезия бош министрининг биринчи ўринбосари машинага тушиб «Мердека» давлат саройи томон йўл оладилар. Бугундан бошлаб бу сарой А. И. Микояннинг резиденцияси бўлиб қолади.

* * *

ЖАКАРТА, 22 июнь. (ТАСС). Индонезия президенти Сукарно Миллатлар Советининг депутати, СССР Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосари А. И. Микоянни ва у бошчилик қилаётган СССР Олий Совети делегацияси аъзоларини бугун туш пайтида Мердека саройида қабул қилди.

Совет парламент аъзоларини кутиб олмоқ учун сарой олдида сарой гвардиясининг фахрий қоровули саф тортиб турди. Президент Сукарно Совет Иттифоқидан келган ҳурматли меҳмонларни айвонда самимий кутиб олди ва сарой ичига киришга таклиф этди. А. И. Микоян делегация аъзоларини президентга таништирди ва Н. С. Хрущев ва Л. И. Брежневдан унга салом топширди. Президент Сукарно совет раҳбарларининг сиҳат-саломатлиги ҳақида суриштирганидан кейин Н. С. Хрущевнинг Скандинавия мамлакатлари бўйлаб қилаётган сафарида унга муваффақиятлар тилади.

Президент Сукарно А. И. Микоян ва у бошчилик қилаётган СССР Олий Совети делегацияси шарафига бугун нонушта зиёфати берди.

ФУТБОЛ

КУБОК ИСПАНИЯДА

Ўтган дам олиш куни Испаниянинг пойтахти Мадрид шаҳрида Европа кубоги учун финал мусобақаси бўлиб ўтди. Финалга чиққан СССР ва Испания терма командаларининг шиддатли кураши юз минглаб футбол ишқибозларини ҳаяжонга солди. 90 минут давомида жиддий спорт кураши остида ўтган мусобақада СССР терма командаси 1:2 ҳисоби билан мағлубиятга учради.

«ПАХТАКОР» ҲАМОН ПЕШҚАДАМ

Футбол чемпионатининг навбатдаги мусобақасида «Пахтакор» командаси Челябинск шаҳрининг «Локомотив» спортчилари билан учрашди. Бу учрашувда «Пахтакор» футболчилари 1:0 ҳисоби билан ғалаба қозондилар ҳамда пешқадамликни ўз қўлларида сақлаб қолдилар.

Бу группада бўлиб ўтган қолган учрашувлар қуйидаги натижаларни берди: «Волга» (Калинин) — АСК (Новосибирск) — 0:1, «Авангард» — «Жалгирис» — 0:2, «Заря» — «Черноморец» 0:0.

ФАН БИЛАН ҲАМКОРЛИКДА ТЕХНИКАНИ ЖАДАЛ ЮКСАЛТИРАЙЛИК

ЎЗБЕКИСТОН ПАРТИЯ ТАШКИЛОТИ АКТИВИНИНГ ЙИҒИЛИШИ

Мамлакатимиз меҳнаткашлари совет халқи олдига коммунизмнинг моддий-техника базасини яратиш вазифасини қўйган КПСС XXII съездининг қарорларини муваффақиятли бажармоқдалар. Ана шу вазифани амалга ошириш ишига совет олимлари талай ҳисса қўшмоқдалар. Улар тадқиқотлари ва илмий кашфиётлари билан меҳнат унумдорлиги ва аҳоли жон бошига саноат ҳамда қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришнинг жаҳонда энг юксак даражасига эришишга ёрдам бермоқдалар. Коммунистик партия, Совет ҳукумати ва шахсан Никита Сергеевич Хрущев доимий қилаётган ғамхўрлиги туфайли совет фани жуда катта муваффақиятларга эришиб, фан ва техника тараққиётининг бир қанча соҳаларида олдинги позицияларни эгаллади. Совет фани қўлга киритган муваффақиятлар ҳаммага маълум. Илмий муваффақиятларнинг умумий хазинасига Ўзбекистон олимлари ҳам ўз ҳиссаларини қўшиб келмоқдалар.

20 июнда Тошкентда республика партия ташкилоти активининг йиғилиши бўлди. Йиғилиш қатнашчилари илмий тадқиқот ишларини ва илмий кадрлар тайёрлашни янада яхшилаш чораларини муҳокама қилдилар.

Ўзбекистон ССР Фанлар Академиясининг президенти **У. О. Орифов** ўз докладида қуйидагиларни айтди: Коммунистик партия ва Совет ҳукумати мамлакатимизда фанни ривожлантириш тўғрисида зўр ғамхўрлик қилмоқдалар. КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг «СССР Фанлар академияси ва иттифоқдош республикалар фанлар академияларининг фаолиятини яхшилаш чоралари тўғрисида» 1963 йил 11 апрелда қабул қилган қарори ва Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ҳамда Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг шу масала юзасидан қабул қилган қарори жуда катта аҳамиятга эга бўлди. Фанлар академияси ана шу қарорларга асосланиб, академияга қарашли деярли барча илмий муассасаларнинг структураси ва тематикасини ўзгартирди. Ана шу қайта қуриш натижасида Фанлар академиясининг фаолияти табиий ва ижтимоий фанларнинг энг муҳим проблемаларини ишлаб чиқишга қаратилди.

Ядро физикаси, радиация физикаси, космик нурлар физикаси, электроника, чала ўтказгичлар ва қаттиқ жисмлар физикаси, гелио ва геофизика янада ривожланди. Ядро физикаси институти активация анализи, радиация эффектлари, гамма-нурлар ва нейтронлар химик дозиметрияси методлари жиҳатидан эндиликда мамлакатимизнинг етакчи илмий марказларидан бири бўлиб қолди. Математиклар, астрономлар кўп иш қилдилар. Чотқол—Қурама регионн ва Ўзбекистон Ғарбий қисмининг геологлар томонидан ўрганиб чиқилганлиги полиметалл, мис, олтин, нодир ва сочма элементлар чиқариладиган янги конларни топишга ёрдам берди.

Химиклар ва биологлар биология ва химия фанлари, пахтанинг физиологияси ва генетикаси соҳасида, тупроқнинг унумдорлигини ошириш, ўсимликларнинг тез етилиб пишишини, қурғоқчиликка, вильтга чидамлилигини ва радио сезгирлигини кучайтириш билан боғлиқ бўлган микробиология ва биохимия процесслари соҳасида асосий назарий масалаларни ўрганмоқдалар.

Экономистлар ўз куч-ғайратларини республика халқ хўжалигида баланс алоқалари ва пропорцияларни ривожлантиришнинг ғоят катта суръатларини капитал маблағлар сарфлаш, даштларни ва тоғ территорияларини хўжалик эҳтиёжлари учун ўзлаштириш самаралигини тадқиқ этиш ва асослаб беришга, энергияни кўп талаб этадиган ишлаб чиқаришлар ва республика саноатининг энг муҳим тармоқларини ривожлантириш, табиий ва меҳнат ресурсларидан ғоят самарали фойдаланиш масалаларига қаратмоқдалар.

Файласуфлар, тарихчилар, тилшунослар ва адабиётшунослар кенг кўламда тадқиқот ишлари олиб бормоқдалар.

Фанлар академияси, деди докладчи, кейинги йилларда 100 дан ортиқ тугалланган илмий тадқиқот ишларини бажарди ва уларни ишлаб чиқаришга жорий қилди. Аммонийлаштирилган суперфосфат ишлаб чиқариш технологияси (Самарқанд ва Қўқон суперфосфат заводлари тамомила ана шу технология асосида ишламоқдалар), чигитни туксизлантирадиган машина, ғоят шифобахш дори-дармонлар, радий-изотоп приборлар ва ҳоказолар шулар жумласидандир.

У. О. Орифов тугалланган тадқиқотларни жорий қилиш ҳақида гапириб, бу соҳада ҳали нуқсонлар борлигини таъкидлайди. Илмий тадқиқотларнинг ишлаб чиқариш учун аҳамиятига етарли баҳо берилмаётганлигини кўрсатадиган кўп фактлар бор. Олимлар 1953 йилдаёқ нефть саноати чиқитлари базасида гербицидлар ишлаб чиқариш ва қишлоқ хўжалик зараркунандаларига қарши курашиш учун эмульсиялар тайёрлаш мумкин эканлигини исбот қилган эдилар. Аммо ана шу тадқиқотни ишлаб чиқаришга жорий қилиш масаласи шу пайтгача ҳал этилмади. Фанлар академиясида пахтанинг намини тез белгилаб бера оладиган электровлагомер яратилган эди. Пахта тозалаш саноатида электровлагомердан шу вақтгача фойдаланишга киришилгани йўқ.

Шуни ҳам эътироф этиш керакки, олимлар тайёрлаган тадқиқотларнинг назарий савияси ҳамиша ҳам замонавий фан талабларига жавоб беради, деб бўлмайди. Бундан ташқари илмий ходимлар ва ҳатто айрим лабораторияларнинг ҳам кўп йиллардан буён бирор илмий масалани ҳал этмаганликларини кўрсатадиган фактлар бор. Ҳозирги замон биология фанининг биохимия, биофизика, генетика, микробиология, вирусология каби тармоқларини ривожлантиришда жиддий қолоқликка йўл қўйилмоқда.

Биологлар ва химиклар пахтачилик талаб этаётган ишларнинг ҳаммасини бажарганларича йўқ, бир қанча проблемаларни физик-техник жиҳатдан тадқиқ этишда уларни назарий жиҳатдан асослаб беришга етарли аҳамият берилмаётир. Ижтимоий фанлар соҳасида ўтмишга таааллуқли темалар катта ўрин тутади.

Иттифоқдош республикалар фанлар академияларининг ихтисослаштирилиши илмий тадқиқотларни юксак даражага кўтариш учун катта аҳамиятга эга. Ўзбекистон ССР Фанлар академияси ишини қайта қуриш жараёнида бир қанча тадбирлар амалга оширилди. Ўсимликлар генетикаси ва физиологияси институти хилма-хил масалалар юзасидан тадқиқот ишлари олиб борар эди. Эндиликда бу институт техника ва дон экинлари экспериментал биологияси проблемаларини ҳал этадиган қилиб ихтисослаштирилди. Физика-техника институти, математика, механика институтлари ва бошқа институтларнинг ишлари ҳам шу тариқа қайта ташкил этилди. Лекин бу иш охиригача етказилган эмас. Фанлар академиясининг баъзи институтларида тадқиқот ишлари тарқоқ ҳолда олиб борилмоқда. Масалан, Химия институти ўғитлар химияси, силикатлар химияси, кўмир химияси, колоидлар химияси, нефть химияси, электр химияси ва ҳоказолар соҳасида тадқиқот ишлари билан шуғулланмоқда. Бундай «хилма-хиллик» олимларнинг ўз эътиборларини асосий масалаларга қаратишларига имкон бермайди, куч ва маблағларни сочиб юборишга сабаб бўлади. Химия ва ўсимлик моддалари химияси институтларининг ишларини тартибга солиш ва улар базасида органик ҳамда ноорганик химия институтларини ташкил этиш масаласини кўриб чиқишга тўғри келади.

Бир қанча муҳим тадқиқотлар соҳасида ишларни комплекс равишда бир-бири билан маҳкам боғлаб олиб бормаслик—фанлар академиясининг ишидаги муҳим камчиликдир. Қишлоқ хўжалигини химиялаштириш проблемаларини ишлаб чиқишда химиклар билан биологлар ўзаро маҳкам алоқа боғлаган эмаслар.

Докладчи сўзининг охирида ишонтириб айтдики, Фанлар академияси олимлари коллективи мамлакатимизда коммунистик қурилиш вазифаларини амалга оширишга тобора кўпроқ ҳисса қўшмоқ учун ўзининг бутун куч-ғайрати, билими ва ижодий қобилиятларини сарф қилади.

Ўзбекистон ССР олий ва ўрта махсус таълим министри **Т. А. Саримсоқов** ўз докладида олий ўқув юртларида илмий тадқиқот ишларининг аҳволи ва уни яхшилаш чоралари масалаларига тўхталиб ўтди.

Кейинги вақтларда, деди у, олий ўқув юртларида илмий тадқиқот ишлари анча кучайди. Ўтган беш йил мобайнида олий ўқув юртларида 80 монография, 115 дарслик ва ўқув қўлланмалари тайёрланди, илмий асарлар ва илмий ахборотлардан иборат 70 тўплам нашр этилди. Ҳозирги вақтда олий ўқув юртларининг олимлари 178 илмий тема устида иш олиб бормоқдалар.

Аммо олий ўқув юртларининг илмий фаолиятида жиддий камчилик ва нуқсонлар ҳам бор. Халқ хўжалиги учун муҳим бўлмаган ва назарий жиҳатдан ҳеч қандай аҳамияти бўлмаган темалар илмий тадқиқот ишлари планларига киритилмоқда. Масалан, Бухоро педагогика институтида 1965 йил учун «Тўдакўл сувининг химиявий составини тадқиқ этиш» темаси планлаштирилган (старший ўқитувчи Г. Камаева). Хўш, нима учун бу кўл текшириб кўрилиши керак эди? Бу кўл ўз ҳажми ва запаслари жиҳатидан саноатда фойдаланиш учун ярайдими? Йўқ. Бизда бўлган маълумотларга қараганда кўлнинг суви қуриб бормоқда. Авторнинг ўзи: бу ишдан мақсад мақола ёзишдир, дейди.

Докладчи министрлик проблемалар устида иш олиб борадиган лабораторияларни очиш тўғрисида кўп таклифлар олганлигини айтади. Бу таклифларнинг кўпида кўтарилган айрим масалалар хўжаликнинг бирор тармоғи учун муҳим бўлса ҳам, олимлар ҳал этиши лозим бўлган проблемалар етарли даражада аниқ асослаб берилмайди. Эҳтимол, саноатнинг бирор тармоғи бу вазифани ҳал этишдан манфаатдордир. Модомики, шундай экан, проблемалар устида иш олиб борадиган лабораториялар эмас, балки саноат ҳисобига тармоқ лабораторияси ташкил этмоқ керак. Бизнинг олимларимиз эса проблема лабораториясини ташкил этишни талаб этмоқдалар. Улар бундай лаборатория давлат бюджети ҳисобига таъминланадиган бўлганлиги учун бизни пул ташвишидан қутқазади, деб ўйлайдилар. Мисол учун Тошкент Политехника институтидаги саноат теплоэнергетикаси деган проблема лабораториясини олиб кўрайлик. Бу лаборатория танлаб олган тема фақат кичик бир соҳагагина тааллуқли бўлиб, ҳақиқатан ҳам муҳим проблематик масалаларнинг бирортасини ҳал этолмайди.

Барча олий ўқув юртларида ҳам кафедралар йирик проблемаларни ишлаб чиқиш соҳасида биргаликда иш олиб бормоқдалар, деб бўлмайди. Илмий тадқиқот ишларини координациялаш шу вақтгача пухта йўлга қўйилган эмас. Бу эса айрим ҳолларда бир иш билан кўп ташкилотларнинг шуғулланишига ва бир-бирларининг ишини такрорлашга олиб келади. Кейинги вақтларда ижтимоий фанлар кафедраларининг фаолиятида бу нуқсонларга бирмунча барҳам берилди. Аммо шундай бўлса ҳам ижтимоий фанлар ўқитувчилари коммунистик қурилиш практикасини ўрганиш ва назарий жиҳатдан умумлаштириш билан, социализм ва унинг коммунизмга ўсиб ўтишининг асосий қонуниятларини текшириш билан, коммунистик тарбия проблемаларини ишлаб чиқиш билан кам шуғулланмоқдалар.

Шу нарсани айтиб ўтиш қувончлики, физика соҳасидаги илмий тадқиқот бир қанча педагогика олий ўқув юртларида — Бухоро, Фарғона ва Наманган педагогика олий ўқув юртларида ривожлантирилди. Бу иш кейинги вақтларгача асосан университетларда марказлаштирилган эди. Лекин шундай бўлса ҳам олий ўқув юртларида физика фанларини ривожлантиришнинг умумий савиясини юксак даражага кўтармоқ учун ҳали кўп иш қилиш керак. Олий таълим ходимлари буни доим эсда тутишлари лозим.

Кейинги ўн йил ичида, дейди Ўзбекистон ССР Министрлар Совети илмий тадқиқот ишларини координациялаш давлат комитетининг раиси **Ғ. С. Султонов**, илмий тадқиқот ишларини планлаштириш ва координациялашни яхшилаш соҳасида кўрилган тадбирлар, шунингдек илмий тадқиқот муассасаларига раҳбарлик ишларининг қайта қурилганлиги олимларнинг куч-ғайратини бирлаштириш ва уларнинг фаолиятини фан ҳамда техниканинг асосий йўналишларига тааллуқли энг муҳим проблемаларни ишлаб чиқишга сафарбар қилиш имконини берди.

Республикада ишлаб чиқариш техникаси ва технологиясини takомиллаштириш соҳасида планли суратда кўп иш қилинмоқда. Пахтачиликни комплекс механизациялаш учун, шунингдек, химия, электр техника, тўқимачилик саноати ва халқ хўжалигининг бошқа тармоқлари учун ғоят унумли ишлайдиган янги машиналар, механизмлар, аппаратлар ва приборлар вужудга келтирилди. Етти йилликнинг беш йили мобайнида янги техника ва илғор технологияга тааллуқли қарийб 4,5 минг муҳим тадбир ишлаб чиқаришга жорий қилинди, 300 дан кўпроқ ишлаб чиқариш участкаси ва цех комплекс механизациялаштирилди. Республиканинг химия саноатидагина бу тадбирларни амалга ошириш натижасида 30 миллион сўмдан кўпроқ маблағ тежалди.

Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг илмий тадқиқот ишларини координациялаш давлат комитети фан ва техника тараққиётининг асосий йўналишларини белгилаш, илмий тадқиқот натижаларини халқ хўжалигига жорий этиш соҳасида муҳим ишларни бажармоқда.

Аммо саноат, қишлоқ хўжалиги, фан ва маданиятнинг тўхтовсиз ривожланиши назарий тадқиқотларни анча кучайтиришни, илмий-техника проблемаларини ишлаб чиқишни ва уларнинг натижаларини ўз вақтида ишлаб чиқаришга жорий қилишни талаб этади. Шуни эътироф қилиш кераккн, олимларимиз ишлаб чиқаётган кўпгина тадқиқотларнинг миқёслари ва характерлари КПСС XXII съезди ва партия ҳамда ҳукуматнинг шундан кейинги қарорларининг фан олдига қўйган талабларига ҳали жавоб бермаётир.

Ўзбекистон ССР Фанлар академияси, олий ўқув юртлари ва бошқа илмий муассасалар илмий фаолиятининг савияси халқ хўжалиги ва маданиятнинг ўсиб бораётган талабларини ҳали қондирмаётир.

Республика экономикасини ривожлантириш, хусусан энг бой табиий ресурслардан фойдаланиш, ишлаб чиқарувчи кучларни комплекс юксалтириш ва халқ хўжалигини техника билан қайта қуроллантиришнинг энг муҳим проблемаларини ишлаб чиқиш соҳасидаги етилган масалалар суст ҳал қилинмоқда ва бу масалалар ҳамиша ҳам бир мақсадни кўзда тутиб ҳал этилмоқда, деб бўлмайди. Республика министрликлари, бошқармалари ва Ўрта Осиё Халқ хўжалиги кенгаши тугалланган тадқиқотларни ишлаб чиқаришга жорий қилишга баъзан жиддий эътибор бермаётирлар.

Бизда малакали илмий кадрлар, хусусан фаннинг етакчи тармоқларида ишловчи кадрлар мавжуд бўлганидагина фан ва техникани янада тараққий эттириш соҳасидаги катта вазифаларни муваффақиятли суратда амалга ошириш мумкин. Аммо бу соҳада кўп иш қилинганига қарамай ана шу кадрларни тайёрлашда ҳали анча орқада қолмоқдамиз.

Фан докторлари ва кандидатларининг сони илмий ходимларнинг умумий сонига нисбатан, Фанлар академиясининг хусусан, Ядро физикаси институти, Физика-техника институти ва Механика институти каби йирик илмий муассасаларда ишловчи илмий ходимларнинг миқдорига нисбатан ҳали кам. Аспирантура қониқарсиз ишламоқда. Кейинги икки йил ичида аспирантурани тамомлаб чиққан кишиларнинг атиги 11 проценти диссертация ёқлади, аспирантларнинг ғоят кўпчилиги диссертация ёқламаётир. Аспирантларни танлаш масаласига жиддий қаралмаганлиги натижасида аспирантларнинг кўпчилигини муддатидан илгари аспирантурадан чиқариб юборишга тўғри келди. Аспирантурага қабул қилиш плани йил сайин бажарилмай қолмоқда. Баъзи олимлар кадрлар тайёрлаш соҳасида иш олиб бормаётирлар, ўзларининг ижодий мактабларини яратмаётирлар, ҳозирги пайтда эса умуман совет олимининг ана шу фахрли, энг биринчи бурчидан четлашиб қолганлар.

Ўзбекистон ССР қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш ва тайёрлаш министрининг фан бўйича ўринбосари **С. А. Асқарова** ўз докладида қуйидагиларни таъкидлади: Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини интенсивлаш Ўзбекистондаги суғориладиган деҳқончилик шароитида жуда катта аҳамиятга эга. Бўш ерлар ва сув ресурсларининг жуда камлиги бундай шароитда экин майдонларини янада кенгайтиришга кўпинча халақит беради. Шу сабабли асосан экинларнинг ҳосилдорлигини ва жамоат чорвачилигининг маҳсулдорлигини фан ютуқлари ва илғор тажриба асосида ҳар томонлама ошириш йўли билан қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш мумкин.

Республика олимлари кейинги йилларда деҳқончилик ва чорвачиликни ривожлантириш ишига анча катта ҳисса қўшдилар. Улар қишлоқ хўжалик экинлари — пахта, дон, сабзавот-полиз экинларининг янги юқори ҳосилли бир қанча навларини, чорва молларининг маҳсулдор наслларини яратдилар ва шу билан бирга қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш юзасидан прогрессив усулларни ишлаб чиқдилар. Ғўза ва бошқа қишлоқ хўжалик экинларининг зараркунандалари ҳамда касалликлари билан курашишнинг янги усуллари ишлаб чиқилди.

Ирригатор олимлар лойиҳалаш ташкилотларининг мутахассислари билан ҳамкорликда суғориш ишларини янада ривожлантириш, суғоришнинг янги тежамли усулларини қўллаш проблемалари соҳасида муваффақиятли иш олиб бормоқдалар. Экономист олимлар колхоз ва совхозларда меҳнатни ташкил этиш ва меҳнатга ҳақ тўлашни яхшилаш, турли қишлоқ хўжалик корхоналарини ихтисослаштириш ва хўжалик ичида меҳнат тақсимотини яхшилаш юзасидан прогрессив тадбирларни ишлаб чиқдилар.

Ана шу муваффақиятлар билан бир қаторда, илмий тадқиқот муассасалари ишида жиддий нуқсонлар ҳам бор. Республикадаги шу муассасалар илмий фаолиятининг даражаси қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини интенсивлаш соҳасидаги янги вазифаларга жавоб бермайди.

Селекциячилар пахтанинг вилтга чидамли, тезпишар ва машина теримига мослаштирилган навларини кўп йиллардан буён етиштириб бера олганларича йўқ. Пахта ва бошқа қишлоқ хўжалик экинларининг мўл ҳосилли навларини етиштириш, минерал ўғитлардан ва ҳосилни ҳимоя қилиш воситаларидан самарали фойдаланиш агротехникаси проблемалари суст ишлаб чиқилмоқда. Ем-хашак тайёрлаш технологияси — уларни консервалаш, химиявий жиҳатдан ишлаш технологияси масалалари етарли даражада ишлаб чиқилмаётир. Деҳқончилик соҳасида ҳам, хусусан чорвачилик ва пиллачилик соҳасида ҳам комплекс механизациялашга таааллуқли кўп проблемаларни ҳал этишга тўғри келади.

Совет Иттифоқида ва чет элларда табиий газдан озуқа ўрнида фойдаланиладиган оқсил модда ҳосил қилиш усули топилди. Бу оқсил келгусида чорва моллари учун энг арзон озуқа бўлади. Республикада табиий газ конлари кўп. Арзон озуқа оқсилини ҳосил қилиш учун барча имкониятлар мавжуд. Микробиолог олимлар бу соҳада кенг кўламда тадқиқот ишлари олиб боришлари лозим.

Қишлоқ хўжалик илмий тадқиқот муассасалари ва олий ўқув юртларини йирик совхозлар базасида ташкил этиш мақсадга мувофиқ эканлигига шак-шубҳа йўқ. Аммо бу муассасалар ва ўқув юртларининг кўпи ҳали ҳам шаҳарда қолиб кетмоқда. Масалан, Ўсимликларни ҳимоя қилиш илмий тадқиқот институти ҳали ҳам Тошкентда иш олиб бормоқда. Бутуниттифоқ қоракўлчилик илмий тадқиқот институтини Самарқанд шаҳридан қўй отарларига яқин жойга кўчириш масаласи ҳануз ҳал этилган эмас.

Пропаганда иши етарли даражада кенг кўламда олиб борилмаётганлиги натижасида фаннинг бир қанча энг қимматли ютуқлари ишлаб чиқаришга жорий қилинмаётганлигини таъкидлаб ўтмоқ керак. Олимлар ўз тавсиялари қандай амалга оширилаётганлигини кузатиб туришлари лозим.

Сабзавот, шоли етиштириш, ҳатто пахта етиштиришнинг гидропоника каби прогрессив усулига шу вақтгача етарли эътибор берилмаётганлиги жиддий камчиликдир. Олимлар гидропоника билан жиддий шуғулланиш ўрнига уни суст пропаганда қилиш билангина чекланиб қолмоқдалар.

Актив йиғилишининг қатнашчилари — партия ходимлари, олимлар, министрликларнинг, бошқармалар ва олий ўқув юртларининг раҳбарлари республика халқ хўжалиги ва маданиятини ривожлантиришда фаннинг роли ўсиб бораётганлигини таъкидладилар, илмий тадқиқот ишларини ва илмий кадрлар тайёрлашни уюштиришдаги камчиликларни принципиал танқид қилдилар, назарий тадқиқотларни такомиллаштириш, уларнинг ишлаб чиқариш билан алоқасини мустаҳкамлаш учун фойдаланилмаётган имкониятларни очиб бердилар.

Халқ хўжалиги институти коллективи, деди институт ректори **М. Қориев**, иқтисодчи кадрлар тайёрлаш билан бир қаторда ўзининг бутун куч-ғайратини ирригацияга сарф бўладиган капитал маблағларнинг иқтисодий самаралилиги, Ўрта Осиё иқтисодий райони республикаларида пахтачиликни ривожлантириш суръатлари ва пропорциялари, меҳнаткашларни коммунистик руҳда тарбиялаш, совет даврида халқ хўжалигини ривожлантириш тарихи каби ҳаётий муҳим илмий тадқиқот проблемаларига ҳам сарф қилмоқда. Олимлар ҳал этаётган энг йирик проблемалар — қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришида манфаатдорликни ошириш, математик методларни экономикада қўлланиш, саноат ва қурилишни ривожлантириш масалаларидан иборат.

Кейинги йилларда институтда илмий тадқиқот ишлари доирасини кенгайтириш негизида илмий даража ва унвонларга эга бўлган ўқитувчилар сони анча ортди, илмий кадрлар тайёрлаш тобора кенг кўламда олиб борилмоқда. Аммо илмий ишларни ривожлантириш ва профессор-ўқитувчилар составининг малакасини ошириш соҳасида қўлга киритилган баъзи ютуқлар, институтнинг иқтисодчи кадрлар тайёрловчи асосий олий ўқув юрти эканлигини эътиборга олганда, бажарилиши лозим бўлган ишларнинг бир қисми, холос.

Ўрта ва олий махсус таълим министрлиги таълим-тарбия ишларини уюштиришда халқ хўжалиги институтига доим катта ёрдам бермоқда. Аммо илмий тадқиқот ишларининг моддий базасини кенгайтириш тўғрисида гап борганида, министрлик қуруқ ваъда беришдан нарига ўтмаётир. Экономика соҳасидаги тадқиқотларни координациялаш билан одатдагидек ҳеч ким шуғулланмаётир.

КПСС Марказий Комитетининг декабрь Пленуми, деди ўз нутқида Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг академиги **М. Н. Набиев**, халқ хўжалигини химиялаштиришнинг кенг программасини ишлаб чиқди. Пленум коммунистик қурилишда химия фанининг ролини алоҳида таъкидлади.

Ўзбекистон ССР Фанлар академияси химия институтининг олимлари минерал ўғитларни чуқур текшириб кўрмоқдалар ва уларни тайёрлашнинг рационал усулларини ишлаб чиқмоқдалар. Химиклар ишлаб чиқариш ходимлари билан ҳамкорликда мавжуд ўғитларнинг сифатини ва янги ўғитлар синтезини яхшилаш юзасидан бир қанча методларни таклиф этдилар. Ана шу таклифларнинг кўпи ишлаб чиқаришга жорий қилинди ва иқтисодий жиҳатдан яхши самара берди.

Мавжуд камчиликларга барҳам берилганида, бу самара анча кўпроқ бўлиши мумкин эди. Ўтказилган тадқиқотлар оддий ва қўш суперфосфат сифатини аммонийлаштириш методи билан яхшилаш мақсадга мувофиқ эканлигини назарий жиҳатдан асослаб берди. Бу метод Қўқон суперфосфат заводида жорий қилинди. Бу эса илгари зарар кўриб келган корхонани рентабель корхонага айлантириш имконини берди. Бизнинг фикримизча, оддий ва қўш суперфосфатни аммонийлаштириш методини бошқа заводларда ҳам қўллаш мақсадга мувофиқдир.

Суперфосфат ишлаб чиқаришда беш процентли олтин гугурт кислотасини азот кислотаси билан алмаштириш тўғрисидаги таклифлар турли сабабларга кўра ҳануз амалга оширилган эмас. Ваҳолонки, бу чора ўғитларнинг самарасини 10 процент оширади ва унинг етилиш вақтини 30 суткадан 3 соатгача қисқартиради.

Чирчиқ электрохимия комбинатида ўғитни донадор қиладиган башнялар қурилиши жуда суст олиб борилмоқда. Бунинг натижасида қотиб қолмайдиган аммиак селитра ишлаб чиқариш процессини тугаллаш бир неча йилга кечикиб кетди. Ана шу башнялар ишга туширилгач, аммиак селитранинг сифатини яхшилаш билан бирга цехда бўшаб қолган машина-ускуналардан фойдаланиб, фосфатни азот кислотаси билан қайта ишлаб, ғоят концентрлашган мураккаб ўғитлар ҳосил қилиш мумкин. Бу эса қўшимча фосфорли ўғитлар олиш имкониятини туғдиради.

Қишлоқ хўжалик фанига жуда катта эътибор берилаётган ҳозирги пайтда, Самарқанд қишлоқ хўжалик институтининг партия ташкилоти, дейди шу институт партия ташкилотининг секретари **Х. Исаев**, ўзининг бутун куч-ғайратини илмий тадқиқот ишларини ва ўқув процессини қайта қуриб, янада яхши уюштиришга сафарбар қилмоқда. Институт олимлари илмий тадқиқот ишларини кучайтириб юбордилар ва қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ривожлантиришнинг муҳим проблемаларини ҳал этиш соҳасида иш олиб бормоқдалар. Самарқанд областидаги колхоз-совхоз ишлаб чиқаришини рентабеллаштириш тартиби батафсил ўрганилмоқда, меҳнатни ташкил этишнинг прогрессив формалари, колхоз ва совхозлардаги илғор трактор-далачилик бригадаларининг иш тажрибаси ишлаб чиқилмоқда ва пропаганда қилинмоқда.

Тупроқшунослик, агрохимия, мевачилик ва узумчилик, зоотехника кафедралари ва бошқа кафедралар маҳаллий конкрет материаллар асосида перспектив проблемаларни ишлаб чиқмоқдалар.

Аммо институт етарли миқдорда илмий кадрларга эга эмас, институтнинг замонавий асбоб ва жиҳозлар билан таъминланган илмий лабораториялари йўқ.

Самарқанд қишлоқ хўжалик институти 1929 йилда ташкил этилган эди. Ўша вақтда қишлоқ хўжалиги учун кўп кадрлар тайёрлаб берган механизация факультети бор эди. Комплекс механизациялаш қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини юксалтиришнинг асосий вазифаларидан бири қилиб қўйилаётган ҳозирги пайтда эса институтда шундай факультет йўқ. Турмушнинг ўзи ана шу факультетни яна очишни талаб этмоқда. Бизнинг олий ўқув юртимизда айрим проблемалар билан шуғулланадиган битта ҳам лаборатория ташкил этилмаган. Бу масала устида ҳам жиддий ўйлаб кўриш керак.

Пахта териш машиналари давлат конструкторлик бюросининг бошлиғи **Е. В. Радкевич** ўз нутқида қуйидагиларни айтди: Ҳозирги вақтда бизнинг саноатимиз ҳар қандай мураккаб машиналарни ва ҳар қандай жадал процессларни ўрганиш учун керакли биринчи даражали аппаратларни ишлаб чиқара олади. Аммо пахта териш машиналари ва бошқа қишлоқ хўжалик машиналарини вужудга келтириш ва такомиллаштириш суръатлари КПСС Марказий Комитети декабрь ва февраль Пленумлари қўйган вазифаларга ҳали жавоб бермайди.

Конструкторлик ташкилотлари шу вақтгача эски методлар билан иш кўришга — металлни ишлатиб, кўпинча шубҳали бўлган кўп таклифларни синаб кўришга ва бунинг учун талайгина вақт ҳамда маблағларни сарф қилишга мажбур бўлмоқда.

Бунга асосан сабаб шуки, қишлоқ хўжалиги билан боғланган кўпгина илмий ташкилотлар энг муҳим масалаларга ҳали ҳам етарли эътибор бермаётирлар, ўз ишларида асосий масалани тополмаётирлар. Конструкторлик ташкилотлари ва саноатдаги бошқа ташкилотларнинг илмий тадқиқот муассасалари билан суст боғланганлиги ҳам бунинг сабабларидан биридир.

Ҳозирги вақтда илмий ходимлар кўп, аммо улар бажараётган ишларнинг натижалари кўпинча диссертация ёзиш билан чекланиб қолмоқда, бу диссертацияларда чиқарилган хулосалар ишлаб чиқаришга кам жорий қилинмоқда. Кўп аспирантлар бир тема устида бир неча йил ишлаб, диссертация ёқлаганларидан кейин бу темани тамомила эсдан чиқариб қўядилар. Бундай олимлардан самарали иш кутиш қийин.

Диссертацияларнинг сифати тўғрисида ҳам гапириб ўтиш керак. Диссертацияларнинг кўпи ҳаёт билан боғланмаганлиги ва кўпданоқ босиб ўтилган даврни акс эттирганлиги, ёки паст савияда ёзилганлиги сабабли практикада жорий қилинмай қолмоқда. Бунинг учун ишлаб чиқариш ходимлари ҳам айблидир. Маълумки, диссертацияни ёқлаш учун ишлаб чиқариш ташкилотлари унга баҳо беришлари керак, бу ташкилотларда эса диссертантни ёки унинг раҳбарини ранжитмаслик учун шубҳали ўринлари кўп бўлган хулосалар тўғрисида ижобий баҳо берадилар.

Координациялаштирувчи ташкилотлар илмий тадқиқот институтларининг планларини конструкторлик бюролари ва саноат корхоналарининг планлари билан амалий суръатда боғлаб олиб боришга ҳали кам эътибор бермоқдалар. Кўпчилик темаларнинг конструкторлик ечимини планга киритишдан олдин чуқур илмий иш олиб борилмайди ва уларнинг иқтисодий жиҳатдан қанчалик самарали бўлиши эътиборга олинмаётир.

Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Қорақалпоғистон филиали президиумининг раиси **С. К. Камолов** бундай дейди: Фанлар академиясининг филиали ташкил этилгандан буён ўтган беш йил ичида Орол денгизи паразит ҳайвонларини текшириш соҳасида жиддий иш олиб борилди, Орол денгизининг балиқ запасларидан рационал фойдаланиш юзасидан тавсиялар берилди, Амударё қамишзорларининг запаслари аниқланди, уларнинг баъзи биологик хусусиятлари, қамишдан целлюлоза-қоғоз буюмлар ишлаб чиқариш технологияси ўрганилди, мўйнали ҳайвонларни етиштириш ва кўпайтириш соҳасида иш олиб борилмоқда. Қорақалпоғистоннинг қадимий замонлардан тортиб ҳозирги кунгача бўлган тарихига тааллуқли икки томлик асар тайёрланди, қорақалпоқ тили ва фалсафага доир монографиялар яратилди, амалий санъат асарларининг нодир коллекциялари тўпланди, бир қанча луғат босмага тайёрланди.

Кўп ишларнинг натижалари амалда жорий қилинмоқда. Масалан, Ўрта Осиё Халқ хўжалиги кенгашининг балиқ саноати бошқармаси яхши зотли балиқларни сунъий равишда урчитиш, шунингдек шолипояларда балиқ боқиш биохимия схемаларини тузишда Фанлар академияси филиалининг материалларидан фойдаланмоқда. Ботаниклар ва химикларнинг тадқиқотлари Амударё этакларида целлюлоза-қоғоз комбинатини қуриш мақсадга мувофиқ эканлигини асослаб берди ва Автоном республикада ўсимликларни кўпайтириш соҳасидаги ишларга киришилди.

Аммо филиалнинг ишида ана шу муваффақиятлар билан бир қаторда жиддий камчиликлар ҳам бор. Тадқиқотларнинг илмий-назарий савияси етарли даражада эмас, иш методикаси ҳозирги талаблардан кейинда қолмоқда. Автоном республикада фаннинг ривожланиши ундаги ишлаб чиқарувчи кучларнинг барқ уриб юксалишига ҳали жавоб бермаётир.

Тошкент Политехника институтининг ректори **М. Т. Уразбоев** шу олий ўқув юртининг профессорлари ва ўқитувчилари кўпгина илмий темаларда иш олиб бораётганликлари ҳақида гапиради. Ўрта Осиё ва Жанубий Қозоғистон ягона энергетика системасини вужудга келтириш, олдиндан таранг тортилган арматурали керамзит бетонни индустриал қурилишда қўлланиш, цианамид кальцийни карбонатсиз усулда ҳосил қилиш ва турли соҳаларга тааллуқли жами 200 га яқин темадаги бошқа проблемалар халқ хўжалиги учун ғоят муҳим бўлган проблемалардандир.

Аммо бу гапдан политехника институтининг коллективи техникани тараққий эттириш билан боғлиқ бўлган илмий-техника вазифаларини ҳал этишда ўзининг барча имкониятларидан фойдаланди, деган маъно келиб чиқадими? Албатта, йўқ. Фойдаланилмаётган имкониятлар ҳали кўп. Илмий проблемаларни ҳал этишга ҳамма кафедралар ва ходимлар жалб этилган деб бўлмайди. Баъзан институт ходимлари тугалланган ишларни жорий қилишда турли тўсиқларга дуч келадилар. Илмий таклифлар кўп жойларда узоқ вақт муҳокама қилинади ва ниҳоят маъқулланади-ю, лекин ишлаб чиқаришга жорий қилинмайди.

СССР Геология комитети Нефть ва газ конлари геологияси ва уларни ишга солиш институтининг директори **О. М. Акрамхўжаев** нефть ва газ конлари геологияси ҳамда уларни разведка қилиш соҳасидаги илмий тадқиқот ишларининг аҳволи билан йиғилиш қатнашчиларини таништирди. Институтнинг илмий ходимлар коллективи Ўзбекистоннинг деярли бутун территориясини, ўз ичига олган майдонда тадқиқот ишлари олиб бориб, нефть ва газ конларининг пайдо бўлиш ва жойланиши ҳамда уларнинг очиш қонуниятларини илмий жиҳатдан асослаб беришда актив қатнашмоқда. Конларни қидириш ва разведка қилиш методикаси соҳасида анча иш қилинди. Ана шу таклифларнинг ишлаб чиқаришга жорий қилиниши бир неча юз минг сўм маблағни тежаш имконини беради.

Институт коллективи республикадаги баъзи илмий тадқиқот ташкилотлари илмий ишларни олиб бориш учун давлатнинг кўп маблағларни ортиқча сарф бўлаётганлигидан ташвишланмоқда. Жумладан, Нефть-газ конлари геологияси ва разведкаси институти ҳам, Бутуниттифоқ газ илмий тадқиқот институтининг Ўрта Осиё филиали ҳам нефть ва газ конлари геологияси, гидрогеологияси ва уларни пармалаш технологияси соҳасида, шунингдек нефть ва газни геохимик тадқиқ этиш соҳасида текшириш ишлари олиб борилмоқда. Шу муносабат билан бир-бирига яқин темалардаги илмий йўналишларни бир институтда марказлаштириш ва шу билан бирга Ўрта Осиёдаги бошқа республикаларда филиалларни ёки ихтисослаштирилган лабораторияларни ташкил этиш масаласини қараб чиқиш мақсадга мувофиқ бўлур эди. Тарқоқ ҳолда бўлган кўп лабораториялар ҳақида ҳам шу гапни айтиш мумкин. Бу лабораторияларда малакали кадрлар ва тегишли база бўлмаганлиги сабабли улар Ўрта Осиё иқтисодий районидаги пармалаш ишлари техникаси ва технологиясини ривожлантириш билан боғлиқ бўлган илмий проблемаларни тўлиқ ҳал этолмайдилар. Уларнинг фаолиятига бир марказдан раҳбарлик қилиш керак.

Бутуниттифоқ пахтачилик илмий тадқиқот институтининг олимлари, деди шу институт директорининг ўринбосари **М. П. Медиис**, партия ва ҳукумат томонидан қишлоқ хўжалик фани олдига қўйилган вазифаларни ҳал этиш учун баланд руҳ билан иш олиб бормоқдалар.

Институт ходимлари экин майдонининг шундай структурасини ишлаб чиқдиларки, бунда бутун майдоннинг 75-80-85 проценти пахтазорга айлантирилади. Пахтачилик шароитида фақат пахта билан бедани алмашлаб экиш кўп йиллардан буён тавсия этиб келинган эди. Бундай алмашлаб экиш тупроқнинг унумдорлигини оширса ҳам чорвачиликни озуқа билан таъминлай олмас эди. Чопиқ қилинадиган экинларни алмашлаб экиш юзасидан институт ишлаб чиққан усул ердан бутун йил бўйи фойдаланишни ва пахтадан мўл ҳосил олишни ҳамда чорва моллар учун кўпроқ озуқа тайёрлашни кўзда тутади.

Институт пахта теримини механизациялаш ва пахта майдонларини машина теримига тайёрлаш соҳасида кўп иш қилмоқда. Янги дефолиантлар ўрганиб чиқилмоқда. Улардан бири — бутофос юзасидан яхши маълумотлар тўпланди.

Пахта майдонларини ўғитлаш, ўғитларнинг биологияси, жумладан уруғларни экиш олдидан тахт қилиб қўйиш соҳасида тадқиқот ишлари олиб борилди. Мирзачўл ерларининг мелиорацияси масалаларини ўрганиш юзасидан муайян натижаларга эгамиз. Бу соҳадаги тадқиқот ишлари ҳар литрида 5-6 грамм туз бўлган минерал сизот сув билан суғориш яхши самара берганлигини тасдиқлайди. Бу эса ғўзани суғориш учун катта резервдир.

КПСС Марказий Комитети декабрь ва февраль Пленумларининг қарорларига мувофиқ, тематик план қайтадан кўриб чиқилди. Бу планда биология фанлари, физик тадқиқотлар ва микробиология бўлимларининг салмоғи кучайтирилди.

Нотиқ илмий тадқиқот ишидаги камчиликлар тўғрисида гапириб бундай деди: турли илмий муассасалар ўзаро маҳкам алоқа боғлаган эмаслар. Институтда тадқиқот ишларини электрон-ҳисоблаш техникаси каби замонавий методлардан фойдаланилмаётир, деса бўлади. Институтнинг тажриба станцияларида тажриба қилиш учун етарли миқдорда катта майдонлар бор. Лекин шунга қарамай кўпгина илмий муассасалар колхоз ва совхозларнинг ўрганиб чиқилмаган ерларида тадқиқот ишлари олиб бормоқдалар.

Йиғилиш қатнашчилари ўз нутқларида таъкидлаб ўтганларидек, илмий тадқиқот ишлари ва илмий кадрлар тайёрлашга раҳбарликни бутун чоралар билан кучайтириш, илмий ходимлари ғоявий-сиёсий жиҳатдан тарбиялашни тубдан яхшилаш, уларни марксча-ленинча назария билан қуроллантириш, барча илмий ходимларни коммунизм қурувчисининг ахлоқ кодекси принциплари руҳида тарбиялаш, уларни меҳнаткашлар ўртасида олиб бориладиган оммавий-сиёсий ишларда актив қатнаштириш—область, шаҳар, район партия комитетларининг, республикадаги илмий муассасалар ва олий ўқув юртлари партия ташкилотларининг энг муҳим вазифасидир. Илмий коллективларнинг ҳаммасида принципиал танқид ва ўз-ўзини танқидни кенг авж олдириш, республика фанини янада ривожлантириш учун коммунист-олимларнинг роли ва масъулиятини янада ошириш зарур.

Йиғилишда СССР олий ва ўрта махсус таълим министри **В. П. Елютин**, СССР Фанлар Академияси Президиумининг аъзоси **В. А. Котельников** ҳам сўзга чиқдилар.

Йиғилишнинг охирида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари **Р. Н. Нишонов** нутқ сўзлади.

Ўзбекистон партия ташкилоти активининг йиғилиши муҳокама этилган масала юзасидан тегишли қарор қабул қилди. (ЎзТАГ).

Редактор ўринбосари
Ҳ. НУРУЛЛАЕВ.

«Совет Ўзбекистони», «Правда Востока» ва «Ҳақиқати Ўзбекистон» бирлашган нашриётининг босмахонаси. Тошкент шаҳри.
Р. 06764. ИНДЕКС — 64543. № Б — 144.